

20.4.2012

SM020:00/2011

Jakelussa mainituille

**HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE SUOMEN JA KOSOVIDEN VÄLISEN
TAKAISINOTTOSOPIMUKSEN HYVÄKSYMISESTÄ SEKÄ LAIKSI
SOPIMUKSEN LAINSÄÄDÄNNÖN ALAAN KUULUVIEN MÄÄRÄYSTEN
VOIMAANSAATTAMISESTA**

Suomen ja Kosovon välinen takaisinottosopimus allekirjoitettiin Pristinassa 29 päivänä marraskuuta 2011. Takaisinottosopimuksen tavoitteena on helpottaa käytännön järjestelyjä laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden palauttamisasioissa. Sopimuksessa määritellään säännöt takaisinottoa koskevista edellytyksistä ja menettelyistä, joilla laittomasti oleskeleva voidaan siirtää toiseen sopimusvaltioon.

Sisäasiainministeriössä on valmisteltu hallituksen esitys koskien takaisinottosopimuksen voimaansaattamista. Koska sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat kansallisen lainsäädännön alaan, esitykseen sisältyy myös lakiehdotus takaisinottosopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Sisäasiainministeriö pyytää jakelussa mainittuja antamaan lausuntonsa oheisesta hallituksen esityksestä 31.5.2012 mennessä.

Lausunnot pyydetään toimittamaan sähköpostiosoitteisiin hare@intermin.fi ja maahanmuutto-osasto@intermin.fi sekä myös kirjallisesti postiosoitteeseen Sisäasiainministeriö, PL 26, 00023 Valtioneuvosto.

Lisätietoja antaa hallitusneuvos Eero Koskeniemi, puh. 071 8788 615, s-posti: ee-ro.koskeniemi@intermin.fi.

Jakelussa mainittuja pyydetään tarvittaessa hankkimaan lausunnot myös omalta hallinnonalaltaan, jos tätä ei ole erikseen mainittu jakelussa.

Osastopäällikkö,
Ylijohtaja

Hallitusneuvos

Pentti Visanen

Eero Koskeniemi

LIITE	Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle Suomen ja Kosovon välisen takaisinotto-sopimuksen voimaansaattamisesta
JAKELU	Valtioneuvoston kanslia Ulkoasiainministeriö Oikeusministeriö Valtiovarainministeriö Sosiaali- ja terveysministeriö Sisäasiainministeriö Poliisiosasto Rajavartio-osasto Oikeusyksikkö Oikeuskanslerinvirasto Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia Korkein hallinto-oikeus Helsingin hallinto-oikeus Maahanmuuttovirasto Vähemmistövaltuutetun toimisto Tietosuojavaltuutetun toimisto Pakolaisneuvonta ry Suomen Pakolaisapu ry Suomen Punainen Risti Amnesty International – Suomen osasto ry
TIEDOKSI	Ministeri Räsänen Kansliapäällikkö Viljanen Valtiosihteeri Anttoora Erityisavustaja Loponen MMO

Luonnos, 20.4.2012

Hallituksen esitys eduskunnalle Suomen tasavallan ja Kosovon tasavallan välillä laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden takaisinottamisesta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Suomen tasavallan ja Kosovon tasavallan välillä laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden takaisinottamisesta tehdyn sopimuksen sekä lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Takaisinottosopimuksen tarkoituksena on mahdollistaa laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden palauttaminen toisen sopimuspuolen valtion alueelle sekä helpottaa ja yhdenmukaistaa palauttamisessa käytettävää menettelyä. Sopimus sisältää määräykset sopimusvaltioiden omien kansalaisten, kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden takaisinotosta ja takaisinottoon liittyvästä kauttakulusta sekä tietosuojasta.

Sopimus allekirjoitettiin Pristinassa 29 päivänä marraskuuta 2011. Sopimus tulee voimaan kolmenkymmenen päivän kuluttua siitä päivästä, jona on vastaanotettu jälkimmäinen ilmoituksista, joilla osapuolet ilmoittavat toisilleen diplomaattiteitse, että sopimuksen voimaantulon edellyttämät valtionsisäiset toimenpiteet on suoritettu.

Sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annettava laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti sopimuksen kanssa.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	3
1 Johdanto	3
2 Nykytila	4
2.1 Kansainvälinen oikeus	4
2.2 Euroopan unionin yhteinen palauttamispolitiikka	4
2.3 Unionin ja jäsenvaltion toimivalta	6
2.4 Lainsäädäntö ja käytäntö	6
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	8
4 Esityksen vaikutukset	9
5 Asian valmistelu	9
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	11
1 Sopimuksen sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön	11
2 Lakiehdotuksen perustelut	23
3 Voimaantulo	24
4 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys	24
4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus	24
4.3 Käsittelyjärjestys	26
<i>Lakiehdotus</i>	28
SOPIMUSTEKSTI	29

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Laittomasti Suomen alueella oleskelevat henkilöt tulee voida palauttaa kolmanteen valtioon nopeasti ja tehokkaasti. Maasta poistaminen edellyttää aina toimivaltaisen viranomaisen tekemää päätöstä. Maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanon helpottamiseksi voidaan tehdä takaisinottosopimuksia. Suomen voimassa olevat takaisinottosopimukset, sekä kahdenväliset että Euroopan unionin tekemät, ovat osoittautuneet hyödyllisiksi välineiksi laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden palauttamiseksi. Sopimuksilla helpotetaan käytännön järjestelyjä maastapoistamisasioissa, koska niissä määritellään sekä takaisinoton periaatteet että takaisinottoa koskevat menettelyt. Sopimusten mukaiset takaisinottopyynnot tekee lähtökohtaisesti maastapoistamispäätöksen tekevä viranomainen. Ne tehdään pääsääntöisesti samassa yhteydessä maastapoistamispäätöksen kanssa. Takaisinottopyyntö tehdään kirjallisesti ja sopimuskohdaisesti joko määritellyllä lomakkeella tai vapaamuotoisesti.

Suomella on kahdenväliset takaisinottosopimukset Viron (SopS 70/1996), Latvian (SopS 16/1997), Liettuan (SopS 58/1997), Bulgarian (SopS 96/1998), Romanian (SopS 57/2001) ja Sveitsin (SopS 65/2010) kanssa. Myös Pohjoismaiseen passintarkastussopimukseen (SopS 10/1958) liittyy takaisinottovelvoite. Pohjoismaat voivat tietyin edellytyksin keskenään palauttaa laittomasti alueella liikkuvia.

Euroopan unioni ei ole käyttävissä olevien tietojen mukaan tehnyt tai tekemässä aloitetta neuvotellakseen takaisinottosopimuksen Kosovon kanssa. Käytännössä tällaisen sopimuksen neuvottelamista estää se, että viisi unionin jäsenmaata eivät tunnusta Kosovoa itsenäisenä valtiona. Komissio on kehottanut EU:n jäsenvaltioita tekemään kahdenvälisiä takaisinottosopimuksia Kosovon kanssa. Takaisinottosopimuksia ovatkin Kosovon kanssa tehneet useat unionin jäsenmaat, muun muassa Saksa, Itävalta, Ranska, Tanska, Tšekki ja Benelux-maat eli Belgia, Hollanti ja Luxemburg.

Kosovon kanssa tehty takaisinottosopimus noudattaa pääpiirteissään aiempia Suomen tekemiä kahdenvälisiä sopimuksia. Se sisältää määräykset osapuolten kansalaisten, kolmansien valtioiden kansalaisten sekä kansalaisuudettomien henkilöiden takaisinottamisesta, kauttakulusta ja tietosuojasta.

Suomen ja Kosovon välinen sopimus laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden takaisinottamisesta allekirjoitettiin Pristinassa 29 päivänä marraskuuta 2011 sisäasiainministeri Päivi Räsäsen Kosovon vierailun aikana.

Takaisinottosopimus sisältää lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, jotka perustuslain 94 §:n mukaan vaativat eduskunnan hyväksymistä. Esitykseen sisältyy lakiehdotus takaisinottosopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta perustuslain 95 §:n 1 momentin mukaisesti.

Takaisinottosopimus on tämän esityksen lopussa.

2 Nykytila

2.1 Kansainvälinen oikeus

Valtioilla on oikeus kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaisesti säännellä säädellä liikkumista rajojensa yli. Valtioilla on myös oikeus säännellä säädellä muiden kuin kansalaistensa maahantuloon, oleskeluun, karkottamiseen ja kansalaistamiseen liittyviä edellytyksiä. Valtiolla on velvollisuus ottaa takaisin oman maansa kansalainen, mutta toisen maan kansalaisen takaisinottamiseen ei ole kansainvälisoikeudellista velvoitetta.

Valtioiden oikeutta säännellä henkilöiden maahantuloa ja maasta poistamista rajoittavat valtioita sitovat kansainväliset sopimukset ja periaatteet. Näistä sopimuksista voidaan mainita pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus (SopS 77/1968, jäljempänä pakolaissopimus) ja pakolaisten oikeusasemaa koskeva pöytäkirja (SopS 78/1968), Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 18-19/1990) sekä YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus (SopS 59-60/89). Näistä sopimuksista on johdettu poikkeuksellisen vahvan kansainvälisoikeudellisen tapanormin aseman statuksen saanut palautuskielto eli niin sanottu non-refoulement -periaate, jonka mukaan valtio ei saa palauttaa henkilöä alueille, jossa hän on vaarassa joutua vainon, kidutuksen tai muun epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen kohteeksi.

Kansainvälisessä käytännössä valtio, joka haluaa palauttaa alueellaan olevan henkilön toiseen valtioon, ottaa yhteyttä kyseiseen valtioon ja viittaa näiden valtioiden välillä tehtyyn takaisinottoa sääntelevään sopimukseen ja pyytää sopimukseen perustuen ja sopimuksessa mainituin menettelyin kyseistä valtiota ottamaan vastaan palautettavan henkilön. Valtio saattaa joko suoraan kieltäytyä ottamasta henkilöä vastaan tai erilaisin käytännön toimin tehdä palauttamisen toteuttamisen mahdottomaksi, vaikka vastaanottamiseen velvoittava sopimus valtioiden välillä olisikin.

Jos sopimusta valtioiden välillä ei ole, mikään ei estä sitä, että palauttava valtio pyytää henkilön vastaanottamista, mutta tällöin todennäköisyys pyynnön hyväksymiselle on merkittävästi pienempi kuin niissä tilanteissa, joissa pyynnön oikeudellisena perusteena on edellä mainittu velvoittava sopimus.

Yleisesti takaisinottosopimukseen sisältyvät yhtäältä yleissäännökset palauttamistilanteista ja -edellytyksistä sekä toisaalta säännökset sovellettavista yksityiskohtaisista menettelyistä. Joskus yksityiskohtaisista yhteydenpitomenettelyistä viranomaistietoineen sovitaan erillisessä pöytäkirjassa.

2.2 Euroopan unionin yhteinen palauttamispolitiikka

Laittoman maahanmuuton vastainen toiminta on keskeinen osa Euroopan unionin yhteistä maahanmuuttopolitiikkaa, joka käynnistyi Amsterdamin sopimuksella (SopS 54–55/1999). Myös Amsterdamin sopimuksella EU:n oikeudelliseen viitekehykseen sisällytetty niin sanottu Schengenin säännöstö loi tarvetta säännellä laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden palauttamisen järjestämistä.

EY:n perustamissopimuksen 63 artiklan 1 kohdan 3 alakohdassa kohdennettiin maahanmuuttopolitiikkaa koskevat toimet laittomaan maahantuloon ja laittomaan oleskeluun, mukaan lukien laitto-

masti maassa oleskelevien palauttamiseen. Tampereen ohjelmalla (1999) kehitettiin edelleen yhteistä maahanmuuttopolitiikkaa parantamalla maahanmuuton hallintaa, edistämällä kolmansien maiden kansalaisten oikeudenmukaista kohtelua ja lisäämällä yhteistyötä maahanmuuttajien lähtömaiden kanssa.

Haagin ohjelma (2004) perustui Tampereen ohjelman jatkamiseen, silloisiin toimintasuunnitelmiin sekä niin sanottujen ensimmäisen sukupolven toimenpiteiden arviointiin. Vapauden vahvistamisen alueella Haagin ohjelmassa todettiin tarve maahanmuuton kokonaisvaltaiselle lähestymistavalle, joka huomioi muuttoliikkeen kaikki vaiheet, perussyyt ja maahantulo- ja maahanpääsypolitiikan sekä palauttamispolitiikan. Ohjelmassa todettiin, että neuvoston tulisi pikaisesti aloittaa keskustelut paluu- ja palauttamismenettelyjä koskevista vähimmäisvaatimuksista, käynnistää Euroopan palauttamisrahaston valmisteleva vaihe, laatia yhteisiä maa- ja aluekohtaisia palauttamisohjelmia, perustaa Euroopan palauttamisrahasto, tehdä yhteisön takaisinottosopimuksia sekä nimittää komissioon erityisedustaja takaisinottokysymyksiä varten. Myöhemmin on hyväksytty niin sanottu paluudirektiivi (2008/115/EY, EUVL L 348, 24.12.2008, s. 98-107), perustettu Euroopan paluurahasto (575/2007/EY, EUVL L 144, 6.6.2007, s. 135-200), tehty yhteisön takaisinottosopimuksia kolmansien maiden kanssa ja nimitetty komissioon erityisedustaja.

Hampton Courtissa lokakuussa 2005 pidetyssä epävirallisessa tapaamisessa valtion- ja hallitusten päämiehet totesivat, että maahanmuutto on tulevaisuuden keskeinen toiminta-ala ja kehittivät EU:ta ja jäsenvaltioita kehittämään sitä varten yhteisen lähestymistavan. Euroopan unionin neuvosto hyväksyi tältä pohjalta joulukuussa 2005 maahanmuuttoa koskevan kokonaisvaltaisen lähestymistavan, jota joulukuussa 2006 kokoontunut Eurooppa-neuvosto lujitti. Laittoman maahanmuuton torjumiseksi unionin ulkoisen ulottuvuuden kehittämiseen tähtäävällä lähestymistavalla pyritään lisäämään yhteistyötä kolmansien maiden kanssa, tukemaan kolmansia maita muuttoliikkeen hallinnan vahvistamiseksi ja tehokkaammin hyödyntämään yhteisön takaisinottosopimuksia palautuspolitiikan välineenä. Kokonaisvaltaista lähestymistapaa on käsitelty unionin elimissä sittemmin säännönmukaisesti. Kokonaisvaltaisella lähestymistavalla tuetaan unionin yhteistä maahanmuuttopolitiikkaa ja sitä kautta yhteistä palauttamispolitiikkaa.

Komission tiedonannossa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueesta kansalaisia varten (KOM(2009)262 lopull.), niin sanotussa Tukholman ohjelmassa, korostetaan sitä, että tehokas laitton maahanmuuton vastainen politiikka on olennainen elementti kehitettäessä yhteistä laillista maahanmuuttoa koskevaa politiikkaa, jossa muun muassa palautuspolitiikan tehostaminen on keskeisessä asemassa. Laittoman maahanmuuton torjunnassa on huomioitava palautuskiellon täysimääräinen kunnioittaminen ja palauttavien henkilöiden perusoikeudet ja ihmisarvon kunnioittaminen. Tiedonannossa todetaan, että vapaaehtoisen paluun tulisi olla ensisijainen vaihtoehto. Lisäksi yhteistyötä kolmansien maiden kanssa tulisi tiivistää. Voimassa olevien takaisinottosopimusten soveltamista olisi seurattava niiden tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi ja huomio tulisi kiinnittää vapaaehtoiseen paluuseen rohkaisemiseen sekä takaisinottosopimusten solmimiseen keskeisten lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa, voimassa olevien sopimusten arviointiin vuoden 2010 aikana ja uuden sen pohjalta uudistetun takaisinottoa koskevan strategian määrittelyyn sekä jäsenmaiden käytännön yhteistyön lisäämiseen palautuksissa.

Kokouksessaan kesäkuun 9.-10. päivänä 2011 oikeus- ja sisäasioiden neuvosto antoi kattavat päätelmät EU:n takaisinottostrategian määrittelystä. Kosovon kanssa solmittu takaisinottosopimus ei ole ristiriidassa neuvoston antamien päätelmien kanssa.

EU:n yhteinen palauttamispolitiikka on nykyisin olennainen osa unionin taistelussa laitonta maahanmuuttoa vastaan, mistä syystä takaisinottolausekkeita on sisällytetty myös unionin ja kolmansien

en valtioiden välisiin laajoihin yhteistyösopimuksiin. Henkilöiden, joilla ei ole tai ei ole enää oikeutta oleskella unionin alueella, tulee poistua vapaaehtoisesti. Muussa tapauksessa heidät on voitava poistaa viranomaistoimin.

2.3 Unionin ja jäsenvaltion toimivalta

Nykytilannetta EU-oikeuden kannalta tarkasteltaessa on todettava, että yleisesti vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella vallitsee niin sanottu jaettu toimivalta (Sopimus Euroopan unionin toiminnasta, EUVL C 115, 9.5.2008, konsolidoitu toisinto, jäljempänä SEUT), 4 artiklan 2 kohdan j alakohta. Tämä tarkoittaa sitä, että unioni ja jäsenvaltio voivat tehdä sopimuksen kolmannen valtion kanssa. Oikeuskäytännössä on jo aikaisemmin hyväksytty niin sanottu implisiittisen toimivallan oppi, mistä seuraa se, että unionille siirtynyt toimivalta kattaa myös tavoitteen saavuttamiseksi tarvittavat kansainväliset sitoumukset (effet utile -periaate). Kun unioni on antanut yhteisiä sääntöjä tietyssä asiassa, jäsenvaltiot eivät voi enää tehdä kansainvälisiä sitoumuksia, jotka vaikuttavat näihin sääntöihin tai muuttavat niiden soveltamisalaa (lojaliteetti-periaate). Implisiittisen toimivallan oppiin vaikuttaneita oikeustapauksia ovat erityisesti tuomio asiassa 22/70 komissio v. neuvosto (ERTA/AETR) [1971] ECR 263 ja lausunto 1/76 (Reinin jokiliikenne) [1977] ECR 741. Edellä kuvatussa tilanteessa unionin (aikaisemmin yhteisön) toimiessa jäsenvaltion toimivalta syrjäytyy (SEUT 2 artiklan 2 kohta). SEUT 2 artiklan 2 kohdassa on nimenomaisesti myös todettu, että jäsenvaltiot käyttävät toimivaltaansa siltä osin kuin unioni ei ole käyttänyt omaansa.

Sopimuksen Euroopan unionin toiminnasta 79 artiklan 3 kohdassa nimenomaisesti todetaan, että ”[u]nioni voi tehdä kolmansien maiden kanssa sopimuksia sellaisten kolmansien maiden kansalaisten takaisinotosta alkuperä- tai lähtömaahan, jotka eivät täytä tai enää täytä jäsenvaltion alueelle pääsyn, kyseisellä alueella oleskelun tai asumisen edellytyksiä.” Euroopan komissio neuvottelee jäsenvaltioiden puolesta EU:n ja kolmannen valtion välisen takaisinottosopimuksen SEUT:n 218 artiklan (aikaisemmin EY:n perustamissopimuksen 300 artikla) nojalla annetuilla neuvotteluohjeilla. Kyseisen artiklan 3 kohdan mukaan neuvosto nimeää neuvottelijan tai neuvotteluryhmän johtajan suunnitellun sopimuksen alan mukaan. Komissio ei näin ollen automaattisesti neuvottele yksin EU:n ja kolmannen valtion välisiä sopimuksia. Tällöin käytännön tasolla varmistuu se, että maakohdainen takaisinotto tapahtuu samojen sääntöjen mukaisesti koko unionin alueella. Jäsenvaltioiden tulee tällöin pidättäytyä kahdenvälisistä neuvotteluista. Unioni ei ole käynyt Kosovon kanssa tällaisia neuvotteluja, eikä unionilla sellaisia ole suunnitteilla. Käytännössä tällaisen sopimuksen neuvottelun estää viisi unionin jäsenmaata, jotka eivät tunnusta Kosovoa itsenäisenä valtiona. Tältä osin ja myös komissiolta tulleen tiedon mukaan ei ole ollut estettä neuvotella ja tehdä takaisinottosopimus Kosovon kanssa.

Jaetun toimivallan tulkintaan kuuluu lisäksi se, että niin kauan kuin unioni ei ole käyttänyt toimivaltaansa, jäsenvaltioiden toimintavapaus säilyy edellyttäen, että jäsenvaltio ei toimillaan vaikuta unionin sisäisiin säännöksiin. Kuten edellä johdannossa on todettu, Kosovo on tehnyt viime vuosina useita takaisinottosopimuksia muiden EU-maiden kanssa.

2.4 Lainsäädäntö ja käytäntö

Suomen kansalaista ei saa perustuslain 9 §:n 3 momentin mukaan estää saapumasta maahan, karkottaa maasta eikä vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Ulkomaalais-

ta ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu.

Ulkomaalaislaissa (301/2004) kolmannen maan kansalaisella tarkoitetaan muun maan kansalaista kuin unionin kansalaista ja häneen rinnastettavaa (Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalaista). Kosovon kansalaiset ovat näin ollen kolmannen maan kansalaisia.

Ulkomaalaislaissa säädetään, millä edellytyksillä ulkomaalaisella on oikeus saapua Suomeen ja oleskella Suomessa. Ulkomaalaislain 2 §:n mukaan ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon Suomessa sovelletaan ulkomaalaislakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä. Ulkomaalaislain 11 §:ssä säädetään maahantulon edellytyksistä. Ulkomaalaisen maahantulo edellyttää mainitun lainkohdan mukaan, että hänellä on voimassa oleva vaadittavaan rajanylitykseen oikeuttava matkustusasiakirja. Lisäksi hänellä on oltava voimassa oleva vaadittava viisumi, oleskelulupa taikka työntekijän tai elinkeinonharjoittajan oleskelulupa, jollei Euroopan yhteisön lainsäädännöstä tai Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Ulkomaalaisen maahantulolle asetetaan laissa myös oleskelun tarkoitukseen ja toimeentuloon liittyviä vaatimuksia. Ulkomaalaisen maahantulo edellyttää myös, että häntä ei ole määrätty maahantulokieltoon, eikä hänen katsota vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta, kansanterveyttä tai Suomen kansainvälisiä suhteita.

Ulkomaalaislain 4 §:n 2 momentissa säädetään, että poliisin suorittamaan ulkomaalaisen maahantuloon, maassa oleskelun ja maasta poistamisen edellytysten selvittämiseen sovelletaan poliisilain (493/1995) poliisitutkintaa koskevia säännöksiä.

Kolmannen maan kansalaisen maahantulon edellytyksistä enintään kolmen kuukauden ajaksi sekä näiden maahan pääsyn epäämisestä säädetään henkilöiden liikkumista rajojen yli koskevasta yhteisön säännöstöstä (Schengenin rajasäännöstö) annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 562/2006, jäljempänä Schengenin rajasäännöstö. Ulkomaalaislain 10 luvussa säädetään unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan perheenjäsenen maahantulosta, kun se perustuu Euroopan unionin säännöksiin vapaasta liikkuvuudesta.

Ulkomaalaislaissa säädetään käännättämisen ja maasta karkottamisen perusteista, maahantulokielon määräämisestä ja sen peruuttamisesta, palautuskiellosta, kuulemisesta ja kokonaisharkinnasta sekä toimivaltaisista viranomaisista. Maasta poistaminen edellyttää ulkomaalaista koskevan käännättämis- tai maasta karkottamispäätöksen tekemistä ja sen täytäntöönpanoa.

Käännättämisellä tarkoitetaan ulkomaalaislain 142 §:n mukaan sekä ulkomaalaisen maahantulon estämistä rajalla eli rajalta käännättämistä että maahan jo saapuneen ulkomaalaisen poistamista maasta. Kysymyksessä on käännättäminen myös silloin, kun henkilölle on ulkomailla myönnetty oleskelulupa, hän saapuu Suomeen (rajanylityspaikalle) ensimmäistä kertaa, eikä hän enää täytä maahantulon edellytyksiä.

Menettely, jossa oleskeluluvalla maassa oleskeleva ulkomaalainen poistetaan maasta, on maasta karkottamista. Ulkomaalaislain 143 §:n mukaan maastapoistamismenettelynä on maasta karkottaminen myös silloin, kun oleskeluluvan voimassaolo on päättynyt ja ulkomaalainen oleskelee edelleen maassa.

Käännättämisestä päättää Maahanmuuttovirasto, poliisi tai rajatarkastusviranomainen. Poliisi tai rajatarkastusviranomainen voi päättää käännättämisestä korkeintaan kolmen kuukauden kuluessa ulkomaalaisen maahantulosta. Jos maahantulosta on kulunut yli kolme kuukautta, käännättämisestä

päättää rajatarkastusviranomaisen tai poliisin esityksestä tai omasta aloitteestaan Maahanmuuttovirasto. Maahanmuuttovirasto päättää aina käännättämisestä, jos ulkomaalainen on hakenut oleskelulupaa kansainvälisen suojelun tai tilapäisen suojelun perusteella eikä oleskelulupaa myönnetä. Pääsyn epäämisestä Schengenin rajasäännösten perusteella päättää rajatarkastusviranomainen.

Käännättämis- ja maasta karkottamispäätöksen yhteydessä ulkomaalainen voidaan määrätä joko koko Schengen-aluetta taikka vain Suomea koskevaan maahantulokieltoon. Poliisi tai rajatarkastusviranomainen voi käännättämis- ja karkottamispäätöksen yhteydessä määrätä maahantulokiellon enintään kahdeksi vuodeksi. Pidemmän maahantulokiellon määräämistä varten mainittujen viranomaisten on tehtävä esitys Maahanmuuttovirastolle, joka tekee päätöksen asiassa.

Maasta karkottamisesta päättää aina Maahanmuuttovirasto. Maasta karkottamisasia tulee vireille poliisin tai rajatarkastusviranomaisen esityksestä tai Maahanmuuttoviraston omasta aloitteesta. Maastapoistamispäätös edellyttää aina sitä, että ulkomaalainen oleskelee Suomessa.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Perustuslain 22 §:ssä säädetään, että julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Muutoksenhausta ja päätösten täytäntöönpanokelpoisuudesta säädetään ulkomaalaislain oikeusturvaa koskevassa 13 luvussa. Ulkomaalaislaissa tarkoitettuun Maahanmuuttoviraston, poliisin tai rajatarkastusviranomaisen päätökseen saa ulkomaalaislain 190 §:n mukaan hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten, kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Päätöstä maasta poistamisesta ei saa ulkomaalaislain 200 §:n mukaan panna täytäntöön ennen kuin asia on lainvoimaisesti ratkaistu, jollei ulkomaalaislaissa toisin säädetä. Käännättämis- ja karkottamispäätös voidaan kuitenkin ulkomaalaislain 201 §:n 1 momentin mukaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin määrää. Käännättämis- ja maasta karkottamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön ennen kuin päätös on saanut lainvoiman, jos käännätetty tai maasta karkotettu kahden esteettömän todistajan läsnä ollessa ilmoittaa suostuvansa päätöksen täytäntöönpanoon ja allekirjoittaa päätökseen tästä tehdyn merkinnän. Rajatarkastusviranomaisen Schengenin rajasäännösten perusteella tekemään päätökseen maahan pääsyn epäämisestä saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen.

Suomesta on vuosittain palautettu Kosovoon lukuisia laittomasti maahan tulleita tai laittomasti maahan jääneitä henkilöitä. Suomen poliisi on toimeenpannut käännätys- ja karkotuspäätösten nojalla maastapoistamisia Suomesta Kosovoon seuraavasti: vuonna 2009 maasta poistettiin 37 henkilöä, vuonna 2010 228 henkilöä, vuonna 2011 88 henkilöä ja tammi- ja helmikuun aikana 2012 26 henkilöä. Maastapoistamisia on käytännössä toteutettu myös yhdessä muiden EU-maiden kanssa. Erityisesti vuonna 2010 toteutettiin useita yhteislentoja. Vaikka palauttamisissa ei ole viime vuosina ilmennyt ongelmia, on ensisijaista, että joko Suomesta tai Suomeen suuntautuvien maasta poistamistilanteiden varalta on olemassa selkeät säännöt menettelystä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on hyväksyä ja saattaa kansallisesti voimaan Suomen ja Kosovon välillä laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden takaisinottamisesta tehty sopimus. Esitykseen sisältyy lakiehdotus sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Takaisinottosopimuksen tavoitteena on edistää ja vahvistaa Suomen ja Kosovon yhteistyötä kansainvälisessä toiminnassa laittoman maahanmuuton torjumiseksi kansainvälisten sopimusten ja vastavuoroisuuden perusteella.

Kosovon kanssa tehty takaisinottosopimus noudattaa pääpiirteissään aiempia Suomen takaisinotosta tekemiä kahdenvälisiä sopimuksia.

Osapuolilla on velvoite ottaa kansalaisensa takaisin toisesta sopimusvaltiosta. Sopimuksessa on määräykset osapuolen kansalaisen takaisinottopyyntöön liittyvistä käytännön menettelyistä.

Osapuolilla on velvoite ottaa takaisin kolmannen maan kansalainen ja kansalaisuudeton henkilö toisesta sopimusvaltiosta sopimuksessa määrättyjen edellytysten täyttyessä. Sopimuksessa määritellään, milloin kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden takaisinottovelvollisuutta ei sopijapuolten kesken sovelleta. Tältä osin viitataan pakolaissopimukseen ja valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevaan yleissopimukseen (SopS 80/1968).

Sopimuksen mukaan Kosovo ottaa Suomen hakemuksesta takaisin sopimuksessa määritellyin edellytyksin myös entisen Jugoslavian liittotasavallan entiset kansalaiset, jotka eivät ole saaneet muuta kansalaisuutta ja joiden syntymäpaikka ja vakinainen asuinpaikka olivat 1 päivänä tammikuuta 1998 Kosovon alueella.

Lisäksi sopimus sisältää määräykset takaisinottoa ja kauttakulkua koskevasta menettelystä ja todisteista, joiden nojalla takaisinottovelvollisuus osoitetaan, sekä takaisinottoon liittyvästä tietosuojasta.

4 Esityksen vaikutukset

Voimassa olevat takaisinottosopimukset, sekä kahdenväliset että Euroopan yhteisön tekemät, ovat osoittautuneet hyödyllisiksi välineiksi laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden palauttamiseksi. Takaisinottosopimukset helpottavat käytännön yhteistyötä vastaanottavan valtion kanssa, koska niissä määritellään selkeät säännöt takaisinottoa koskevista edellytyksistä ja menettelystä.

Takaisinottosopimuksen säännökset selkiyttävät menettelyjä palautettaessa Suomessa laittomasti oleskeleva henkilö Kosovoon. Palauttamisprosessiin liittyvä viranomaistoiminta tehostuu ja sopimus voi omalta osaltaan nopeuttaa prosessia lyhentäen palauttamista odottavan henkilön maassaoloaika. Erityisesti kustannussäästöjä syntyy, jos ulkomaalaislain 121 §:n nojalla säilöön otetun maasta poistamista odottavan henkilön maassaoloaika lyhenee. Esimerkiksi Helsingin säilöönottoyksikön vuorokausikustannukset henkilöä kohden ovat noin 180 euroa.

5 Asian valmistelu

Vuoden 2009 lopulla ulkoasiainministeriöstä välitettiin tieto, että Kosovon tarkoituksena on solmia takaisinottosopimus muun muassa Suomen kanssa. Sisäasiainministeriö sai kesäkuussa 2010 Kosovon ehdotukset takaisinottosopimukseksi ja -pöytäkirjaksi. Saman kuun lopulla Kosovolle välitettiin tieto, ettei voimavara- ja aikataulusyistä johtuen neuvotteluja voitaisi kuitenkaan aloittaa välittömästi.

Varsinaiset sopimusneuvottelut Suomen ja Kosovon välillä käytiin syyskuussa 2011 Pristinassa Kosovossa. Sisäasiainministeriön 7 päivänä maaliskuuta 2011 asettamaan valtuuskuntaan kuului

jäseninä sisäasiainministeriön, rajavartiolaitoksen esikunnan ja Maahanmuuttoviraston edustajia. Tämän ajankohdan jälkeen Suomen ja Kosovon viranomaisten välillä on käyty neuvotteluja kirjallisesti siten, että sopimusteksti viimeisteltiin lokakuussa 2011. Sopimus allekirjoitettiin Pristinassa 29 päivänä marraskuuta 2011 sisäasiainministeri Päivi Räsäsen Kosovon vierailun aikana.

Hallituksen esitys on valmisteltu sisäasiainministeriössä.

Esityksestä on pyydetty lausunnot ulkoasiainministeriöltä, oikeusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, valtioneuvoston kanslialta, vähemmistövaltuutetulta, tietosuojavaltuutetun toimistolta, Maahanmuuttovirastolta, oikeuskanslerinvirastolta, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslialta, Pakolaisneuvonta ry:ltä, Suomen Pakolaisapu ry:ltä, Suomen Punaiselta Ristiltä, Amnesty International Suomen osasto ry:ltä sekä sisäasiainministeriön oikeusyksiköltä, kansainvälisten asioiden yksiköltä, poliisiosastolta ja rajavartio-osastolta.

Annetuissa lausunnoissa...

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Sopimuksen sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön

1 artikla. Artiklassa on määritelty sopimuksessa käytetyt termit ja käsitteet.

I jakso

Osapuolten kansalaisten takaisinotto

2 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan kumpikin osapuoli ottaa toisen osapuolen pyynnöstä ja ilman muodollisuuksia alueelleen henkilön, joka ei täytä tai ei enää täytä pyynnön esittävän osapuolen alueella sovellettavia maahantulon, oleskelun tai asumisen edellytyksiä, edellyttäen, että voidaan todistaa tai perustellusti olettaa, että henkilöllä on pyynnön vastaanottaneen osapuolen kansalaisuus.

Henkilön kansalaisuus voidaan artiklan 2 kappaleen mukaan todistaa Suomen osalta voimassa olevalla passilla tai poliisiviranomaisen myöntämällä henkilökortilla. Kosovon kansalaisuus voidaan todistaa voimassa olevalla passilla, henkilökortilla, kansalaisuustodistuksella tai syntymätodistuksella.

Artiklan 2.2 kappaleessa luetellaan myös asiakirjat ja todisteet, joiden perusteella henkilön kansalaisuus voidaan perustellusti olettaa. Tällaisia ovat muun muassa passi tai henkilökortti, jonka voimassaolo on päättynyt ja pyynnön vastaanottaneen osapuolen viranomaisen myöntämä asiakirja, jonka perusteella asianomaisen henkilön henkilöllisyys voidaan perustellusti olettaa.

Suomen kansalaiselle myönnetään passilain (671/2006) 3 §:n mukaan matkustusoikeuden osoittamiseksi hakemuksesta passi, jollei laista muuta johdu. Passi voidaan passilain 3 a §:n mukaan erityisestä syystä myöntää väliaikaisena (väliaikainen passi), jos keskitetysti valmistetun passin myöntäminen nopeutetussakaan aikataulussa ei ole mahdollista. Väliaikainen passi voidaan passilain 3 b §:n mukaan poikkeuksellisesti myöntää hätämatkustusasiakirjana yhtä matkaa varten (hätäpassi). Hätäpassi myönnetään vain todelliseksi matka-ajaksi ja vain todelliselle matkareitille. Hätämatkustusasiakirjan voi myöntää myös toisen EU:n jäsenvaltion diplomaattinen edustusto, jos jäsenvaltiolla, jonka kansalainen henkilö on, ei ole edustustoa kyseisessä maassa (96/409/YUTP, EYVL L 168, 6.7.1996, s. 4-11).

Poliisi antaa henkilökorttilain (829/1999) 1 §:n 1 momentin mukaan hakemuksesta todistuksen henkilöllisyydestä (henkilökortti) Suomen kansalaiselle ja kotikuntalain (201/1994) mukaisesti Suomessa vakinaisesti asuvalle ulkomaalaiselle, joka on merkitty väestötietojärjestelmään ja jonka henkilöllisyys on voitu luotettavasti todeta.

Henkilökorttiin merkitään henkilökorttilain 2 §:n 1 momentin mukaan henkilön sukunimi ja etunimet, tieto sukupuolesta, henkilötunnus, henkilökortin myöntämispäivä ja viimeinen voimassaolopäivä, tieto henkilökortin myöntäneestä viranomaisesta, kortin numero ja Suomen kansalaisten osalta tieto kansalaisuudesta. Henkilökortissa on lisäksi kortinhaltijan valokuva ja nimikirjoitus.

Artiklan 3 kappaleessa määrätään, että pyynnön esittänyt osapuoli ottaa takaisin pyynnön vastaanottaneen osapuolen takaisin ottaman henkilön, jos kolmen kuukauden kuluessa kyseisen henkilön siirrosta osoittautuu todeksi, että tässä artikkelissa määrätty vaatimukset eivät täyty.

Suomen kansalaista ei saa perustuslain 9 §:n 3 momentin mukaan estää saapumasta maahan, karkottaa maasta eikä vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Ulkomaalaisesta ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu.

Ulkomaalaislain 11 §:ssä säädetään maahantulon edellytyksistä. Ulkomaalaisen maahantulo edellyttää mainitun lainkohdan mukaan, että hänellä on voimassa oleva vaadittavaan rajanylitykseen oikeuttava matkustusasiakirja. Lisäksi hänellä on oltava voimassa oleva vaadittava viisumi, oleskelulupa taikka työntekijän tai elinkeinonharjoittajan oleskelulupa, jollei Euroopan yhteisön lainsäädännöstä tai Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Ulkomaalaisen maahantulolle asetetaan laissa myös oleskelun tarkoitukseen ja toimeentuloon liittyviä vaatimuksia. Ulkomaalaisen maahantulo edellyttää myös, että häntä ei ole määrätty maahantulokieltoon, eikä hänen katsota vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta, kansanterveyttä tai Suomen kansainvälisiä suhteita. Schengenin rajasäännösten 5 artikkelissa säädetään kolmansien maiden kansalaisten maahantulon edellytyksistä enintään kolmen kuukauden pituista oleskelua varten kuuden kuukauden ajanjaksoa kohden.

3 artikla. Artiklan 1 kappaleessa määrätään pyynnön vastaanottaneen osapuolen diplomaattisen edustuston tai konsuliedustuston velvollisuudesta myöntää viipymättä tarvittava matkustusasiakirja henkilön palauttamista varten silloin, kun kansalaisuus on oletettu perustellusti 2 artiklan 2.2 kappaleen mukaisesti. Kuitenkaan uutta matkustusasiakirjaa ei tarvitse paluuta varten erikseen myöntää, jos sopimuksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla osapuolen kansalaisella on käytettävissään 2 artiklan 2.1 kohdassa mainittu voimassa oleva passi tai poliisiviranomaisen myöntämä henkilökortti, joka oikeuttaa matkustamiseen.

Passilain 6 §:n 2 momentin mukaisesti ulkomailla oleva Suomen kansalainen voi hakea passia Suomen suurlähetystöstä tai lähetetyn virkamiehen johtamasta konsulaatista taikka sellaisesta muusta Suomen edustustosta, jossa palvelevan nimetyn Suomen kansalaisen ulkoasiainministeriö on oikeuttanut antamaan passeja. Passilain 6 §:n 2 momentin mukaisesti Suomen kansalaisen on passia hakiessaan esitettävä tunnistamisasiakirjana voimassa oleva henkilöllisyyttä osoittava asiakirja.

Artiklan 2 kappaleessa edellytetään, että jos esitettyjä asiakirjoja tai todisteita, joiden perusteella kansalaisuus on tarkoitus perustellusti olettaa, ei hyväksytty tai niitä ei ole saatavilla, pyynnön vastaanottaneen osapuolen diplomaattinen edustusto tai konsuliedustusto toimittaa asianomaisen henkilön kuulemisen mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kymmenen työpäivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta. Kuulemisen järjestää pyynnön esittänyt osapuoli pyynnön vastaanottaneen osapuolen diplomaattisen edustuston tai konsuliedustuston avustuksella siten, että pyynnön esittänyt osapuoli esimerkiksi tarvittaessa toimittaa tai ohjaa 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettun henkilön edustustoon. Haettaessa Suomen passia ulkomailla passilain 6 §:n 2 momentin mukaisesti, passin antava viranomainen suorittaa tunnistamisen, jollei hakijalla ole esittää tunnistamisasiakirjaa.

Artiklan 3 kappaleessa edellytetään, että jos kuulemisen perusteella voidaan todentaa, että asianomainen henkilö on pyynnön vastaanottaneen osapuolen kansalainen, diplomaattinen edustusto tai konsuliedustusto myöntää viiden työpäivän kuluessa pyynnön esittäneen osapuolen pyynnöstä tar-

vittavan matkustusasiakirjan asianomaisen henkilön palauttamista varten. Passilain 3 §:n ja 14 §:n 1 momentin mukaisesti viideksi vuodeksi myönnettävän ja keskitetysti valmistettavan Suomen passin toimittaminen edustustoon Kosovossa kestää tällä hetkellä noin viikon. Passilain 3 a §:n mukaan passi voidaan kuitenkin erityisestä syystä myöntää väliaikaisena (väliaikainen passi), jos keskitetysti valmistetun passin myöntäminen nopeatustussakaan aikataulussa ei ole mahdollista.

Passi voidaan passilain 3 b §:n mukaan poikkeuksellisesti myöntää hätämatkustusasiakirjana yhtä matkaa varten (hätäpassi). Hätäpassi myönnetään tavallisesti vain silloin, kun väliaikaisen passin kirjoittaminen ei esimerkiksi henkilökortti- ja passijärjestelmässä ilmenneiden ongelmien vuoksi ole mahdollista. Hätäpassi myönnetään vain todelliseksi matka-ajaksi ja vain todelliselle matkareitille.

II jakso

Kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden takaisinottaminen

4 artikla. Artiklan 1 kappaleessa määritellään edellytykset, joilla osapuolet pyynnöstä ottavat vastaan kolmansien maiden kansalaiset ja kansalaisuudettomat henkilöt. Kummankin osapuolen tulee ottaa toisen osapuolen pyynnöstä ja ilman muodollisuuksia takaisin alueelleen kolmannen maan kansalainen ja kansalaisuudeton henkilö, joka ei täytä tai ei enää täytä ehtoja, jotka koskevat maahantuloa tai oleskelua pyynnön esittäneen osapuolen alueella. Näin voidaan toimia, jos todistetaan tai voidaan perustellusti olettaa, että kyseinen henkilö on tullut pyynnön esittäneen osapuolen alueelle oleskeltuaan tai asuttuaan pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueella tai kuljettuaan sen kautta kahdentoista kuukauden aikana välittömästi ennen sitä ajankohtaa, jona pyynnön esittäneen osapuolen viranomaiset havaitsivat asianomaisen henkilön laittoman maahantulon tai oleskelun.

Kappaleen 1 mukaista menettelytapaa on noudatettu kansainvälisessä yhteistyössä jo pitkään. Eräissä tapauksissa on kuitenkin tarkoituksenmukaisempaa palauttaa kolmannen maan kansalainen suoraan kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa, jos maa tai kansalaisuus on viranomaisten tiedossa.

Artiklan 2 kappaleen mukaan artiklan 1 kappaletta sovelletaan, jos kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön tulo pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueelle tai oleskelu siellä voidaan todistaa tai perustellusti olettaa jäljempänä mainittujen asiakirjojen tai todisteiden perusteella.

Artiklan 2 kappaleen alakohdassa 2.1 on lueteltu ne asiakirjat ja todisteet, joiden avulla kolmannen maan kansalaisen ja kansalaisuudettoman henkilön tulo pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueelle tai oleskelu siellä voidaan todistaa. Kyseisen henkilön tulo pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueelle voidaan todistaa muun muassa aidoissa, väärennetyissä tai väärissä matkustusasiakirjoissa tai henkilöllisyystodistuksissa olevien maahantulo- tai maastapoistumisleimojen avulla. Todisteena tulosta osapuolen alueelle voi olla myös esimerkiksi oleskelulupa, jonka voimassaolo on päättynyt alle kolme kuukautta aiemmin.

Artiklan 2 kappaleen alakohdassa 2.2 on lueteltu asiakirjat tai merkinnät, joiden perusteella kyseisen henkilön tulo pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueelle tai oleskelu siellä voidaan perustellusti olettaa. Kyseeseen tulevat esimerkiksi yli kolme kuukautta aiemmin päättynyt oleskelulupa, aiemmin otetut sormenjäljet tai muu maahantuloon tai oleskeluun liittyvä tieto tai asiakirja, jonka pyynnön vastaanottanut osapuoli hyväksyy.

Artiklan 3 kappaleen mukaan Kosovo ottaa Suomen hakemuksesta takaisin myös entisen Jugoslavian liittotasavallan entiset kansalaiset, jotka eivät ole saaneet muuta kansalaisuutta ja joiden syntymäpaikka ja vakinainen asuinpaikka olivat 1 päivänä tammikuuta 1998 Kosovon alueella Edellytyksenä on, että Kosovon viranomaiset voivat vahvistaa jälkimmäisen tiedon sinä ajankohtana, jolloin takaisinotto pyyntö esitetään.

Artiklan 4 kappaleen mukaan 3 kappaletta sovelletaan, jos henkilön tulo Suomen alueelle tai hänen oleskelunsa Suomessa voidaan todistaa jollakin seuraavista todisteista, jos asiakirjat on myönnetty ennen kesäkuun 10 päivää 1999:

- Entisen Jugoslavian liittotasavallan Kosovon alueella myöntämät syntymätodistukset tai niiden valokopiot;
- Kosovon tai entisen Jugoslavian liittotasavallan myöntämät julkiset asiakirjat tai niiden valokopiot, joissa todetaan tämän artiklan 3 kappaleessa vaaditut syntymäpaikka ja/tai vakinainen asuinpaikka.

Vastaavasti tällaiset henkilöt voidaan palauttaa, jos heidän tulonsa Suomen alueelle tai heidän oleskelunsa siellä voidaan perustellusti olettaa seuraavassa lueteltujen asiakirjojen näytön perusteella, jos asiakirjat on myönnetty ennen kesäkuun 10 päivää 1999:

- muut asiakirjat tai todistukset tai niiden valokopiot, jotka osoittavat syntymäpaikaksi Kosovon alueen;
- asianomaisen henkilön oikeudenkäynnin tai hallinnollisen asian käsittelyn yhteydessä antama lausunto.

Artiklan 5 kappaleen mukaan kumpikin osapuoli sitoutuu ottamaan toisen osapuolen pyynnöstä ja ilman muodollisuuksia takaisin kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön, joka ei tai ei enää täytä ehtoja, jotka koskevat maahantuloa tai oleskelua pyynnön esittäneen osapuolen alueella, jos asianomaisella henkilöllä on pyynnön vastaanottaneen osapuolen myöntämä voimassaoleva viisumi tai oleskelulupa.

Perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Ulkomaalaislain 11 §:ssä säädetään maahantulon edellytyksistä. Ulkomaalaisen maahantulo edellyttää mainitun lainkohdan mukaan, että hänellä on voimassa oleva vaadittavaan rajanylitykseen oikeuttava matkustusasiakirja. Lisäksi hänellä on oltava voimassa oleva vaadittava viisumi, oleskelulupa taikka työntekijän tai elinkeinonharjoittajan oleskelulupa, jollei Euroopan yhteisön lainsäädännöstä tai Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Ulkomaalaisen maahantulolle asetetaan laissa myös oleskelun tarkoitukseen ja toimeentuloon liittyviä vaatimuksia. Ulkomaalaisen maahantulo edellyttää myös, että häntä ei ole määrätty maahantulokieltoon, eikä hänen katsota vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta, kansanterveyttä tai Suomen kansainvälisiä suhteita.

Schengenin rajasäännösten 5 artiklassa säädetään kolmannen maan kansalaisen maahantulon edellytyksistä, kun henkilö tulee Suomen oleskelemaan enintään kolmen kuukauden ajaksi kuuden kuukauden ajanjaksoa kohden.

Käännyttämistä ja maasta karkottamista sekä maahantulokiellon määräämistä ja pituutta harkittaessa on ulkomaalaislain 146 §:n mukaan otettava huomioon päätöksen perusteena olevat seikat sekä

asiaan muutoin vaikuttavat seikat ja olot kokonaisuudessaan. Harkinnassa on erityisesti kiinnitettävä huomiota lapsen etuun ja perhe-elämän suojaan.

Ulkomaalaislain 148 §:ssä säädetään käännättämisen perusteista. Ulkomaalainen voidaan käännättää, jos hän ei täytä lain 11 §:ssä säädettyjä maahantulon edellytyksiä, hän kieltäytyy antamasta tarpeellisia tietoja henkilöllisyydestään tai matkastaan taikka antaa tahallaan näistä vääriä tietoja. Henkilö voidaan käännättää myös jos, hän on viisumia tai oleskelulupaa hakiessaan antanut tahallaan henkilöllisyyttään tai matkaansa koskevia, viisumin tai oleskeluluvan myöntämiseen vaikuttaneita vääriä tietoja, hän on lyhyen Suomessa oleskelunsa aikana saattanut itsensä kykenemättömäksi huolehtimaan itsestään, hänen voidaan perustellusta syystä epäillä hankkivan tuloja epärehellisin keinoin tai hänen voidaan perustellusta syystä epäillä myyvän seksuaalipalveluja. Muita käännättämisen perusteita ovat, että hän on ilman rajanylityslupaa ylittänyt rajan rajanylityspaikan ulkopuolelta tai rajanylityspaikan kautta aikana, jolloin rajanylityspaikka on ollut suljettu, hänen voidaan tuomitun vankeusrangaistuksen perusteella tai muutoin perustellusta syystä epäillä syyllistyvän rikokseen, josta on Suomessa säädetty vankeusrangaistus, tai epäillä syyllistyvän toistuvasti rikoksiin tai että, hänet on tuomittu rikoksesta rangaistukseen Suomessa oleskelunsa aikana, hänen voidaan aikaisemman toimintansa perusteella tai muutoin perustellusta syystä epäillä ryhtyvän Suomessa kansallista turvallisuutta tai Suomen suhteita vieraaseen valtioon vaarantavaan toimintaan taikka on tehty häntä koskeva kolmansien maiden kansalaisia koskevien maastapoistamispäätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun neuvoston direktiivin 2001/40/EY (EUVL L 149, 2.6.2001, s. 34-36) 1–3 artiklassa tarkoitettu maastapoistamispäätös.

Schengenin rajasäännösten 13 artiklassa säädetään pääsyn epäamisestä. Pääsy jäsenvaltioiden alueelle on evättävä kolmannen maan kansalaiselta, joka ei täytä Schengenin rajasäännösten 5 artiklassa säädettyjä maahantulon edellytyksiä. Pääsyn epäamisestä päättää rajatarkastusviranomainen.

Käännättää voidaan myös ilman oleskelulupaa maahan tullut ulkomaalainen, jonka oleskelu Suomessa edellyttäisi viisumia tai oleskelulupaa, mutta joka ei ole sitä hakenut tai jolle ei ole sitä myönnetty. Ulkomaalaislain 145 §:n mukaisesti ulkomaalaiselle ja hänen Suomessa olevalle aviopuolisolleen tai tähän rinnastettavalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi häntä koskevassa käännättämistä tai maahantulokiellon määrittämisestä koskevassa asiassa.

Maasta voidaan ulkomaalaislain 149 §:n mukaan karkottaa ulkomaalainen, joka oleskelee Suomessa ilman vaadittavaa oleskelulupaa, jonka on todettu syyllistyneen rikokseen, josta on säädetty enimmäisrangaistuksena vähintään yksi vuosi vankeutta, taikka jonka on todettu syyllistyneen toistuvasti rikoksiin, joka on käyttäytymisellään osoittanut olevansa vaaraksi muiden turvallisuudelle taikka, joka on ryhtynyt taikka jonka voidaan aikaisemman toimintansa perusteella tai muutoin perustellusta syystä epäillä ryhtyvän Suomessa kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan.

Ulkomaalainen, jolle on Suomessa myönnetty pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskelulupa, voidaan karkottaa maasta vain, jos hän muodostaa yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle välittömän ja riittävän vakavan uhan. Maasta voidaan 149 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetyllä perusteella karkottaa myös ulkomaalainen, joka on jätetty syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta rikoslain 3 luvun 4 §:n nojalla.

Artiklan 6 kappaleen mukaan pyynnön esittänyt osapuoli ottaa takaisin pyynnön vastaanottaneen osapuolen takaisinottaman henkilön, jos kolmen kuukauden kuluessa kyseisen henkilön siirrosta osoittautuu todeksi, että tässä artiklassa määrätyt ehdot eivät täyty.

Sen jälkeen, kun Kosovo on takaisinottosopimuksen perusteella palauttanut Suomeen henkilön, jonka on perustellusti voitu olettaa oleskelleen aiemmin Suomessa, tulee arvioitavaksi, täyttääkö palautettu henkilö ulkomaalaislaissa säädetyt edellytykset maassa oleskeluun. Jos henkilö ei täytä maahantulon tai maassa oleskelun edellytyksiä, on poliisin tai rajatarkastusviranomaisen UlkL 151 § mukaan ryhdyttävä toimenpiteisiin henkilön käännättämiseksi tai maasta karkottamiseksi.

5 artikla. Artiklan mukaan sopimuksen 4 artiklassa määrättyä takaisinottovelvollisuutta ei sovelleta:

- kolmannen maan kansalaiseen tai kansalaisuudettomaan henkilöön, jolla on pyynnön esittäneen osapuolen myöntämä viisumi tai oleskelulupa, paitsi siinä tapauksessa, että henkilöllä on pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen myöntämä voimassa oleva viisumi tai oleskelulupa, jonka voimassaolo päättyy myöhemmin;
- kolmannen maan kansalaiseen tai kansalaisuudettomaan henkilöön tai henkilöön, jonka pyynnön esittänyt osapuoli on tunnustanut pakolaiseksi pakolaissopimuksen mukaisesti, sellaisena kuin se on muutettuna 31 päivänä tammikuuta 1967 tehdyllä pakolaisten oikeusasemaa koskevalla pöytäkirjalla, tai valtiottomaksi henkilöksi 28 päivänä syyskuuta 1954 tehdyn valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaisesti;
- kolmannen maan kansalaiseen tai kansalaisuudettomaan henkilöön, joka on ainoastaan kulkenut pyynnön vastaanottaneen osapuolen kansainvälisen lentoaseman kautta.

Luettelon ensimmäisessä kohdassa tarkennetaan viisumin tai oleskeluluvan vaikutusta takaisinottovelvollisuuteen. Toisessa kohdassa todetaan, että sopimuksen mukaista takaisinottovelvollisuutta ei sovelleta kolmannen maan kansalaiseen, joka on todettu pakolaissopimuksen mukaisesti pakolaiseksi tai valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaisesti valtiottomaksi. Suomi on ratifioinut molemmat sopimukset 10 päivänä lokakuuta 1968. Ne ovat tulleet Suomen osalta voimaan 8 päivänä tammikuuta 1969. Viimeisessä kohdassa tarkoitetaan tilanteita, joissa kolmannen maan kansalainen on ollut lentoaseman transit-hallissa niin sanotulla kansainvälisellä alueella vaihtamassa lentoa eikä hän ole läpäissyt passintarkastusta ja saanut passiinsa maahantuloleimaa. Tällaisessa tilanteessa henkilön ei katsota saapuneen Suomen alueelle.

III jakso

Takaisinottomenettely

6 artikla. Artiklan 1 kappaleessa edellytetään, että takaisinottopyyntö esitetään kirjallisesti. Artiklassa viitataan 15 artiklan 2 kappaleeseen, jonka mukaan osapuolten toimivaltaiset ministeriöt voivat toimivaltuuksiensa rajoissa sopia tämän sopimuksen täytäntöönpanoa koskevista kysymyksistä. Lisäksi edellytetään, että pyynnön esittänyt osapuoli toimittaa tiedot lääketieteellisen tai muun erityishoidon tai valvonnan tai ambulanssikuljetuksen tarpeesta, jos asianomainen henkilö tarvitsee sairaanhoitoa ja tämä on henkilön oman edun mukaista. Jos poliisi saattaa asianomaisen henkilön, on noudatettava 9 artiklassa säädettyjä menettelyjä. Poliisia on ohjeistettu maastapoistamispäätösten täytäntöönpanosta sisäasiainministeriön määräyksillä ja ohjeilla. Jos maasta poistettavan henkilön terveydentila tai sairaus sitä edellyttää, henkilö on vietävä lääkärin vastaanotolle. Terveystilaa huollon ammattilainen päättää maasta poistettavan terveydentilaan liittyvistä seikoista.

Artiklan 2 kappaleessa määrätään, että takaisinotto pyynnön vastaantottavan osapuolen toimivaltaiselle viranomaiselle kahdentoista kuukauden kuluessa siitä, kun pyynnön esittävän osapuolen viranomaiset havaitsivat asianomaisen henkilön laittoman maahantulon tai maassa oleskelun.

Artiklan 3 kappaleessa edellytetään, että pyynnön vastaanottanut osapuoli vastaa takaisinotto pyyntöön mahdollisimman nopeasti, kuitenkin viimeistään kahdenkymmenen työpäivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta. Määräaikaa voidaan pidentää viidellätoista työpäivällä edellä kerrotuissa 3 artiklan 2 kappaleessa tarkoitetussa tapauksessa. Takaisinotto pyynnön hylkääminen on perusteltava kirjallisesti. Suomen viranomaisten voidaan olettaa vastaavan takaisinotto pyyntöön pääsääntöisesti kappaleessa esitetyn kahdenkymmenen työpäivän kuluessa. Määräajan pidentäminen tulisi kysymykseen todennäköisesti erittäin poikkeuksellisissa tilanteissa.

Ulkomaalainen voidaan maastapoistamisen täytäntöönpanoa varten määrätä säilöön otettavaksi ulkomaalaislain 121 §:ssä säädettyin edellytyksin. Säilöön otettu ulkomaalainen on lain 123 §:n 2 momentin mukaan sijoitettava mahdollisimman nopeasti säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa (116/2002) tarkoitettuun säilöönottoyksikköön. Jos takaisinottosopimuksen mukaisen takaisinotto pyynnön kohteena oleva henkilö on otettu ulkomaalaislain 121 §:n nojalla säilöön, saattaa säilössä oloaika pidentyä, jos takaisinotto pyyntöön vastaamisaikaa pidennetään. Ulkomaalaislain 124 §:ssä on säädetty säilöön ottamista koskevasta käräjäoikeudelle tehtävästä ilmoittamismenettelystä ja säilöön ottamiseen liittyvästä tuomioistuinkäsittelystä.

Artiklan 4 kappaleessa määrätään, että takaisinotto on suoritettava kolmenkymmenen työpäivän kuluessa takaisinoton hyväksymisestä. Tätä määräaikaa voidaan pidentää tosiasiallisten tai oikeudellisten esteiden vuoksi 60 työpäivään. Jos takaisinotolle on tosiasiallisia tai laillisia esteitä, määräaikaa voidaan jatkaa artiklan 5 kappaleen mukaisesti pyynnöstä siihen asti, että esteet poistuvat. Takaisinoton tekniset esteet liittyvät käytännössä ongelmiin lentoyhteyksien järjestämisessä. Oikeudellinen este takaisinottoon on olemassa esimerkiksi silloin, kun täytäntöönpanoviranomaisen tiedossa on, että käsiteltävänä olevaan maastapoistamisasiaan on haettu täytäntöönpanokieltoa hallinto-oikeudesta tai korkeimmasta hallinto-oikeudesta. Täytäntöönpanoviranomainen voi myös itse omasta aloitteestaan lykätä täytäntöönpanon ajankohtaa erityisesti silloin, kun kysymyksessä on pitkään maassa ollut henkilö, joka tarvitsee aikaa maasta poistumiseen ja asioidensa järjestämiseksi. Täytäntöönpanokelpoista käännättämispäätöstä ei panna täytäntöön, jos asiassa on valitettu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle ja tämä on antanut väliaikaisen määräyksen käännättämispäätöksen täytäntöönpanon keskeyttämisestä (interim measure).

Artiklan 6 kappaleessa edellytetään, että takaisinotto pyynnön kohteena olevaa henkilöä ei saa luovuttaa ennen kuin pyynnön vastaanottanut osapuoli on hyväksynyt takaisinoton ja pyynnön esittänyt osapuoli on saanut tästä ilmoituksen.

Artiklan 7 kappaleessa edellytetään, että pyynnön esittänyt osapuoli vastaa henkilön takaisinotosta aiheutuvista kustannuksista sekä 2 artiklan 3 kappaleen ja 4 artiklan 6 kappaleen mukaisista takaisinoton aiheuttamista kuluista pyynnön vastaanottaneen osapuolen rajalle asti. Kyseinen menettely vastaa kansainvälisessä viranomaisyhteistyössä noudatettavia menettelytapoja. Poliisin vastuulla olevien maasta poistettavien henkilöiden maasta poistamiskuljetuksista aiheutuvat menot maksetaan tällä hetkellä valtion talousarvion momentilta 26.10.20.

IV jakso

Kauttakulku

7 artikla. Artiklan 1 kappaleessa edellytetään, että kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen pyynnöstä sellaisen kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön kauttakulun alueensa läpi, jonka pyynnön esittänyt osapuoli on poistanut maasta tai jolta pyynnön esittänyt osapuoli on evännyt maahantulon. Kauttakulku tapahtuu lentoteitse.

Artiklan 2 kappaleessa edellytetään, että pyynnön esittänyt osapuoli vastaa täysimääräisesti kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön matkasta kohdemaahan ja ottaa kyseisen henkilön takaisin, jos matkanteko jostain syystä keskeytyy tai henkilöltä evätään tulo kohdemaahan.

Artiklan 3 kappaleessa edellytetään, että pyynnön esittänyt osapuoli ilmoittaa pyynnön vastaanottaneelle osapuolelle, onko kauttakulkevalla henkilöllä oltava saattajia. Kappaleessa määritellään myös vaihtoehtoiset saattajajärjestelyt, jotka ovat pyynnön vastaanottaneen osapuolen valittavissa. Pynnön vastaanottanut osapuoli voi järjestää saattamisen itse, jolloin pyynnön esittänyt osapuoli korvaa tästä aiheutuvat kustannukset. Pynnön vastaanottanut osapuoli voi myös järjestää saattamisen yhteistyössä pyynnön esittäneen osapuolen kanssa tai valtuuttaa pyynnön esittäneen osapuolen järjestämään saattamisen omalla alueellaan.

Ulkomaalaislain 177 §:n mukaan poliisi tai rajatarkastusviranomainen voi pannessaan ulkomaalaisen maasta poistamista täytäntöön asettaa tarvittavan määrän saattajia. Saattajia voidaan asettaa silloin, jos liikennevälineen turvallisuus tai maasta poistamista koskevan päätöksen täytäntöönpano sitä edellyttää. Saattajia voidaan asettaa myös, jos ulkomaalainen poistuu vapaaehtoisesti ilman päätöstä maasta poistamisesta. Kuljetuksesta vastaava liikenteenharjoittaja voi esittää pyynnön saattajan asettamiseksi.

8 artikla. Artiklassa edellytetään, että pyyntö, joka koskee kauttakulukupaa henkilön maasta poistamisen tai maahantulon epäämisen vuoksi, toimitetaan suoraan toimivaltaiselta viranomaiselta toiselle 15 artiklan 2 kappaleen mukaisesti sovittavien ehtojen mukaisesti.

9 artikla. Artiklan 1 kappaleessa edellytetään, että kauttakulun tapahtuessa poliisien saattamana, on pyynnön esittäneen osapuolen järjestämien saattajien oltava siviiliasuissa ja aseistamattomia ja heillä on oltava kauttakulukupaa mukanaan.

Maasta poistumistavan arvioinnin suorittaa täytäntöönpanosta vastaava poliisi tai rajatarkastusviranomainen esimerkiksi maasta poistamista koskevan päätöksen tiedoksiannon yhteydessä. Tarkoituksena on selvittää, voidaanko maasta poistaminen toteuttaa turvallisesti ilman poliisin saattoa. Lentoyhtiöille ilmoitetaan maasta poistettavista, jotka käännytetään tai karkotetaan maasta.

Poliisilain 2 §:n mukaan poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä sovinnollisuutta edistäen. Lisäksi poliisin toimenpiteet on suoritettava aiheuttamatta suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. Toimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin. Poliisin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin pyrkiä ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Poliisi ei saa puuttua kenenkään oikeuksiin enempää kuin poliisin tehtävän suorittamiseksi on tarpeen.

Artiklan 2 kappaleessa edellytetään, että pyynnön esittäneen osapuolen järjestämien saattajien, jotka toteuttavat tämän sopimuksen mukaisesti kauttakulun pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueella,

on milloin tahansa voitava todistaa henkilöllisyytensä, tehtävänsä luonne sekä virka-asemansa pyynnön vastaanottaneen osapuolen myöntämää kauttakululupaa näyttämällä.

Artiklan 3 kappaleessa edellytetään, että saattajat vastaavat kauttakulun aikana kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön valvonnasta ja varmistavat, että kyseinen henkilö nousee lentokoneeseen. Osapuolet myöntävät niille toisen osapuolen viranomaisia edustaville saattajille, jotka toteuttavat tämän sopimuksen mukaisia tehtäviään, samanlaisen suojan ja tuen kuin ne myöntäisivät omille virkamiehilleen. Saattajat toteuttavat tehtävänsä pyynnön vastaanottaneen osapuolen toimivaltaisten viranomaisten määräysvallassa.

Artiklan 4 kappaleessa edellytetään, että pyynnön vastaanottanut osapuoli voi tarvittaessa ottaa vastuulleen kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön valvonnan sekä sen varmistamisen, että tämä nousee lentokoneeseen.

Artiklan 5 kappaleessa edellytetään, että pyynnön esittäneen osapuolen on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kolmannen maan kansalainen tai kansalaisuudeton henkilö kulkee mahdollisimman nopeasti pyynnön vastaanottaneen osapuolen lentoaseman läpi.

Artiklan 6 kappaleessa edellytetään, että osapuolet vaihtavat keskenään kaikki hallussaan olevat tiedot kaikista kauttakulkuun liittyvistä tapahtumista.

10 artikla. Artiklassa edellytetään, että jos maasta poistettua henkilöä tai henkilöä, jonka maahantulo on evätty, ei kauttakulun yhteydessä päästetä lentokoneeseen tai lentokoneeseen nouseminen ei ole mahdollista, pyynnön esittänyt osapuoli ottaa kyseisen henkilön takaisin välittömästi ensimmäisellä käytettävissä olevalla lennolla.

11 artikla. Artiklan 1 kappaleessa edellytetään, että saattajiin sovelletaan pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueella kyseisen osapuolen kansallista lainsäädäntöä. Tässä todetaan se yleinen periaate, että Suomen alueella noudatetaan Suomen lainsäädäntöä.

Ulkomaalaislain 177 §:n mukaan poliisi tai rajatarkastusviranomainen voi pannessaan ulkomaalaisen maasta poistamista täytäntöön asettaa tarvittavan määrän saattajia. Saattajia voidaan asettaa silloin, jos liikennevälineen turvallisuus tai maasta poistamista koskevan päätöksen täytäntöönpano sitä edellyttää. Saattajia voidaan asettaa myös, jos ulkomaalainen poistuu vapaaehtoisesti ilman päätöstä maasta poistamisesta. Kuljetuksesta vastaava liikenteenharjoittaja voi esittää pyynnön saattajan asettamiseksi.

Rikoslain 16 luvussa säädetään rikoksista viranomaisia vastaan. Luvun 20 §:n 1 momentin mukaan sovellettaessa rikoslain 16 luvun 1-3 §:ää rikollisen teon kohteena olevaan virkamieheen rinnastetaan sellainen ulkomainen virkamies, joka toimii Suomen alueella kansainvälisen sopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen nojalla tarkastus-, tarkkailu-, takaa-ajo-, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tai rikosten ennalta estämisen tai esitutkintatehtävissä. Sovellettaessa 16 luvun 9 §:ää virkamieheen rinnastetaan edellä mainittuja tehtäviä hoitava ulkomainen virkamies. Kosovolaiset, jotka saattavat takaisinottosopimuksessa tarkoitettuja henkilöitä Suomeen rinnastetaan näin ollen suomalaisiin virkamiehiin, kun on kyse virkamiehen väkivaltaista vastustamista, virkamiehen vastustamista, haitantekoa virkamiehelle sekä virkavallan anastusta koskevien rikoslain säännösten soveltamisesta.

Rikoslain 40 luvussa on säännökset virkarikoksista. Luvun 12 §:n 3 momentin erityisen soveltamisalasäännöksen mukaan rikoslain 40 luvun 1-3 ja 14 §:ää sovelletaan, viraltapanoseuraamusta

lukuun ottamatta, myös ulkomaalaiseen virkamieheen. Ulkomaalaiseen virkamieheen, joka toimii Suomen alueella kansainvälisen sopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen nojalla tarkastus-, tarkkailu-, takaa-ajo, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämis- tai rikosten ennalta estämisen ja esitutkintatehtävissä, sovelletaan myös, viraltapanoseuraamusta lukuun ottamatta, 40 luvun 5 ja 7-10 §:ää. Kosovolaisiin saattajiin sovelletaan Suomessa takaisinottosopimuksen mukaisia tehtäviä hoitaessaan lahjuksen ottamisen, törkeän lahjuksen ottamisen, lahjusrikkomuksen, virkasalaisuuden rikkomisen ja tuottamuksellisen virkasalaisuuden rikkomisen, virka-aseman väärinkäyttämisen, törkeän virka-aseman väärinkäyttämisen, virkavelvollisuuden rikkomisen ja tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen osalta samoja säännöksiä kuin suomalaisiin virkamiehiin.

12 artikla. Artiklassa määritellään tapaukset, joissa erityisesti maasta poistamisesta tai maahantulon epäamisestä johtuva kauttakulku voidaan kieltää. Artiklassa määritellyt tapaukset ovat:

1. kolmannen maan kansalaista tai kansalaisuudetonta henkilöä uhkaa kohdemaassa kuolemantuomio, kidutus tai jokin muu epäinhimillinen tai halventava kohtelu tai rangaistus tai joutuminen vainotuksi rodun, uskonnon, kansalaisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen perusteella;
2. kolmannen maan kansalainen tai kansalaisuudeton henkilö muodostaa uhkan pyynnön vastaanottaneen osapuolen kansalliselle turvallisuudelle, yleiselle järjestykselle tai kansanterveydelle.

Pakolaissopimuksen 33 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusvaltio ei tavalla tai toisella saa karkottaa tai palauttaa pakolaista sellaisten alueiden rajoille, jossa hänen henkeään tai vapauttaan uhataan rodun, uskonnon, kansalaisuuden ja tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Tämä niin sanottu non-refoulement-periaate tai palauttamiskiellon periaate on pakolaisoikeuden keskeinen kulmakivi. Pakolaissopimuksen palauttamiskiello liittyy läheisesti eräiden ihmisoikeussopimusten sisältämään kidutuksen ja muun halventavan ja epäinhimillisen kohtelun kieltoon. Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaan ketään ei saa kiduttaa, eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla. Euroopan ihmisoikeussopimus sisältää siten myös palauttamiskiellon, sillä ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytännön mukaan ulkomaalaisen maasta poistaminen voi merkitä sopimusloukkausta, mikäli maasta poistettavalla on käännetyksen tai karkotuksen seurauksena todellinen riski joutua 3 artiklassa mainitun kidutuksen tai muun epäinhimillisen kohtelun kohteeksi.

Myös YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus sisältää palauttamiskiellon. Sopimuksen 3 artiklan mukaan mikään sopimusvaltio ei saa karkottaa, palauttaa tai luovuttaa ketään toiseen valtioon, jos on perusteltu syy uskoa, että hän olisi siellä vaarassa joutua kidutetuksi.

Pakolaissopimuksen ja edellä mainittujen ihmisoikeussopimusten palauttamiskiellot on sisällytetty Suomen lainsäädäntöön. Suomen perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Perustuslain 9 §:n 4 momentin säännös vastaa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten määräyksiä siitä, ettei ketään saa kiduttaa eikä kohdella tai rangaista julmalla, epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla. Perustuslain palauttamiskiello kattaa kaikki tilanteet, joissa henkilöä maasta poistamisen vuoksi uhkaisi jokin säännöksessä tarkoitettu ei-hyväksytty kohtelu. Ulkomaalaislain 147 §:n mukaan ketään ei saa käännyttää tai karkottaa alueelle, jolla hän voi joutua kuolemanrangaistuksen, kidutuksen, vainon tai muun ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kohteeksi, eikä alueelle, jolta hänet voitaisiin lähettää sellaiselle alueelle.

Lukuisat kansainväliset ja alueelliset sopimukset (erityisesti vuoden 1948 YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 13 artiklan 2 kohta) vahvistavat yksilön oikeuden lähteä mistä maasta tahansa ja palata kotimaahansa. Oikeus lähteä maasta ei kuitenkaan ole täysin ehdoton. Yksilöön ei esimerkiksi maastalähdön yhteydessä saa kohdistaa mielivaltaisia rajoituksia. Oikeuteen palata kotimaahansa kohdistuu myös rajoituksia, tosin vähemmän kuin oikeuteen lähteä maasta. Voidaan kuitenkin lähteä siitä, että on olemassa vain hyvin vähän, tai ei lainkaan, tilanteita, jolloin olisi koh- tuullista kieltää henkilöltä oikeus palata kotimaahansa.

Ulkomaalaislain 11 §:ssä säädetään ulkomaalaisen maahantulon edellytykseksi muun ohella, että hänen ei katsota vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta, kansanterveyttä tai Suomen kansainvälisiä suhteita.

13 artikla. Artiklassa edellytetään, että kauttakulkukustannuksista kohdemaan rajalle asti sekä mahdollisesta henkilön palauttamisesta johtuvista kustannuksista vastaa pyynnön esittänyt osapuoli.

V jakso

Tietosuoja

14 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan sopimuksen täytäntöönpano edellyttää henkilötietojen välittämistä palauttamisen yhteydessä. Kappaleen mukaan tietoa voidaan välittää vain seuraavista asioista: takaisinotettavan henkilön ja tarvittaessa tämän perheenjäsenten henkilötiedoista, henkilökortista tai passista, muista sellaisista tiedoista, joita tarvitaan palautettavan henkilön tunnistamisessa, pysähdyksistä ja kulkureiteistä sekä tiedoista lääketieteellisen tai muun erityishoidon tai valvonnan tai ambulanssikuljetuksen tarpeesta, jos asianomainen henkilö tarvitsee sairaanhoitoa ja tämä on henkilön oman edun mukaista.

Artiklan 2 kappaleen mukaan henkilötietoja voivat käsitellä ainoastaan takaisinottosopimuksen täytäntöönpanosta vastaavat toimivaltaiset viranomaiset vain sopimukseen liittyvissä tarkoituksissa. Tiedot välittävän osapuolen tulee varmistaa, että tiedot ovat virheettömiä ja tarpeellisia eivätkä ylitä sen tarkoituksen vaatimuksia, jota varten ne välitetään. Jos tiedot ovat virheellisiä tai ne on välitetty laittomasti, tiedot vastaanottaneelle osapuolelle ilmoitetaan tästä välittömästi, ja se korjaa tai tuhoaa tiedot. Tiedot välittävän osapuolen on annettava kirjallinen suostumuksensa ennen kuin tietoja voi välittää muille tahoille. Henkilötiedot voidaan säilyttää vain niin kauan kuin on tarpeen sen tarkoituksen toteuttamiseksi, jota varten tiedot on välitetty.

Artiklan 3 kappaleen mukaan kumpikin osapuoli tiedottaa pyynnöstä toiselle osapuolelle tietojen käytöstä ja käytön yhteydessä saaduista tuloksista.

Artiklan 4 kappaleen mukaan kummankin osapuolen kansallista tietosuojalainsäädäntöä sovelletaan henkilötietojen käsittelyyn ja rekisteröityjen oikeuksiin. Kansalliset tietosuojaviranomaiset valvovat henkilötietojen käsittelyä kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Henkilötietoja käsiteltäessä on noudatettava henkilötietolain 2 §:n 1 momentin mukaan henkilötietolakia, jollei muualla laissa toisin säädetä. Henkilötietolakia sovelletaan henkilötietojen automaattiseen käsittelyyn. Myös muuhun henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia silloin, kun henkilötiedot muodostavat tai niiden on tarkoitus muodostaa henkilörekisteri tai sen osa.

Tietojen luovuttamisesta poliisin ja rajavartiolaitoksen käytössä olevista rekistereistä säädetään näitä viranomaisia koskevassa erityislainsäädännössä. Tietojen luovuttamisesta ulkomaille säädetään nimenomaisissa säännöksissä.

Rajavartiolaitos saa henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 39 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilörekisterinsä tietoja laittomasti maahan saapuneiden ja maassa oleskelevien henkilöiden takaisinottamisesta tehdyissä sopimuksissa tarkoitetuille rajavalvontaa ja rajatarkastuksia suorittaville viranomaisille sopimuksissa tarkoitettuja tehtäviä varten.

Tietojen luovuttamisesta ulkomaalaisrekisteristä säädetään ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 10 §:ssä, jossa on mainittu, mille tahoille ja mitä tehtäviä varten tietoja voidaan luovuttaa.

VI jakso

Yleiset määräykset ja loppumääräykset

15 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät yhteistyötä ja konsultoivat toisiaan tarvittaessa sopimuksen täytäntöönpanossa ja soveltamisessa. Kappale sisältää useissa kansainvälisissä sopimuksissa erikseen kirjoitetun velvoitteen yhteistyöstä viranomaisten kesken.

Osapuolten toimivaltaiset ministeriöt voivat artiklan 2 kappaleen mukaan toimivaltuuksiensa rajoissa sopia sopimuksen täytäntöönpanoa koskevista kysymyksistä. Kyseessä on toteava määräys siitä, että toimivaltaiset ministeriöt voivat tehdä täytäntöönpanoa koskevia kansainvälisiä hallintosopimuksia toimivaltansa rajoissa. Määräykset eivät siten edellytä eduskunnan suostumusta.

Artiklan 3 kappaleen mukaan osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät tiiviistä yhteistyötä mahdollisiin vahinkotapauksiin liittyvien korvausvaatimusten käsittelyn yksinkertaistamiseksi. Osapuolet erityisesti vaihtavat keskenään kaikki hallussaan olevat tiedot vahinkotapauksista tämän artiklan mukaisesti.

Artiklan 4 kappaleessa selvennetään menettelytapa sopimuksen täytäntöönpanoon ja soveltamiseen liittyvien kysymysten ratkaisemiseksi. Kumpikin osapuoli voi pyytää, että molempien toimivaltaisia ministeriöitä edustavat asiantuntijat kutsutaan koolle.

16 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan osapuolten on ilmoitettava toisilleen sopimuksen täytäntöönpanosta vastaavien toimivaltaisten viranomaisten tiedot. Ilmoitus on tehtävä diplomaattiteitse 30 päivän kuluessa sopimuksen allekirjoittamisesta.

Artiklan 2 kappaleen mukaan osapuolet ilmoittavat myös toisilleen välittömästi diplomaattiteitse mikäli viranomaisten tiedoissa tapahtuu muutoksia.

17 artikla. Artiklan mukaan sopimus ei vaikuta niihin osapuolten velvollisuuksiin, jotka johtuvat pakolaissopimuksesta sellaisena kuin se on muutettuna 31 päivänä tammikuuta 1967 tehdyllä pakolaisten oikeusasemaa koskevalla pöytäkirjalla, osapuolten ratifioimista ihmisoikeuksien suojaamista koskevista yleissopimuksista, kansainvälisistä sopimuksista turvapaikkahakemusten käsittelystä vastuussa olevien valtioiden määrittämiseksi ja kansainvälisistä sopimuksista rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta.

Kappaleen 2 mukaan mikään tässä sopimuksessa ei estä henkilön palauttamista muiden muodollisten tai epävirallisten järjestelyjen puitteissa.

18 artikla. Artikla sisältää sopimuksen voimaantulomääräyksen. Artiklan 1 kappaleen mukaan sopimus tulee voimaan 30 päivän kuluttua siitä päivästä, jona on vastaanotettu jälkimmäinen niistä ilmoituksista, joilla osapuolet ilmoittavat toisilleen diplomaattiteitse, että sopimuksen voimaantulon edellyttämät valtionsisäiset toimenpiteet on saatettu päätökseen.

Artiklan 2 kappaleen mukaan sopimus on voimassa toistaiseksi. Kumpikin osapuoli voi irtisanoa sopimuksen milloin tahansa kolmen kuukauden irtisanomisajalla. Irtisanomisesta ilmoitetaan kirjallisesti diplomaattiteitse.

19 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan kumpikin osapuoli voi keskeyttää tämän sopimuksen soveltamisen 1 artiklaa lukuun ottamatta, jos jokin tärkeä syy, kuten kansallisen turvallisuuden, yleisen järjestyksen tai kansanterveyden suojaaminen, sitä edellyttää. Keskeyttämisestä on ilmoitettava toiselle osapuolelle välittömästi diplomaattiteitse. Osapuolet ilmoittavat toisilleen viipymättä diplomaattiteitse tällaisten toimenpiteiden peruuttamisesta.

Artiklan 2 kappaleen mukaan keskeyttäminen tulee voimaan toisen sopimuspuolen tekemän ilmoituksen vastaanottamista seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä. Valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen (SopS 32 ja 33/1980) 57 artiklan mukaan valtiosopimuksen soveltaminen voidaan keskeyttää valtiosopimuksen määräysten mukaisesti.

2 Lakiehdotuksen perustelut

Perustuslain 95 §:ssä edellytetään, että kansainvälisen velvoitteen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset saatetaan valtionsisäisesti voimaan erityisellä voimaansaattamislailla. Tällaiset määräykset tulee saattaa voimaan lailla myös silloin, kun velvoitteen johdosta ei ole tarpeen tarkistaa kansallisen lainsäädännön aineellista sisältöä. Koska Suomen ja Kosovon välisen takaisinottosopimuksen velvoitteiden toteuttamiseksi ei aineellista lainsäädäntöä ole tarpeen muuttaa, esitys sisältää vain ehdotuksen blankettilaiksi.

1 §. Lakiehdotuksen 1 §:n säännöksellä saatettaisiin voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset. Lainsäädännön alaan kuuluvia määräykset on yksilöity jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta koskevassa jaksossa.

2 §. Pykälän mukaan sopimuksen muiden määräysten voimaansaattamisesta ja lain voimaantulosta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Kansainvälisten sopimusten voimaansaattamista koskevan perustuslain 95 §:n 1 momentin muutos tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2012 (1112/2011). Perustuslain 95 §:n 1 momentin mukaan kansainvälisten velvoitteiden muut kuin lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset saatetaan voimaan asetuksella. Perustuslain 80 §:n nojalla asetuksen antaa valtioneuvosto, jos asetuksen antajasta ei ole erikseen säädetty. Tämän johdosta sopimuksen muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja lain voimaantulosta ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella.

3 Voimaantulo

Suomen tasavallan ja Kosovon tasavallan välillä tehdyn takaisinottosopimuksen 18 artiklan mukaan sopimus tulee voimaan 30 päivän kuluttua siitä päivästä, jona on vastaanotettu jälkimmäinen ilmoituksista, joilla osapuolet ilmoittavat toisilleen diplomaattiteitse, että sopimuksen voimaantulon edellyttämät valtionsisäiset toimenpiteet on suoritettu.

Esitykseen sisältyvä lakiehdotus sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti sopimuksen voimaantulon kanssa.

Takaisinottosopimus ei sisällä määräyksiä, jotka kuuluvat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n mukaan maakunnan lainsäädäntövaltaan.

4 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia taikka vaativat perustuslain mukaan muusta syystä eduskunnan suostumuksen. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan määräys on luettava lainsäädännön alaan kuuluvaksi, jos se koskee jonkin perustuslaissa turvatus perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteita, jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla tai jos määräyksessä tarkoitettua asiasta on jo voimassa lain säännöksiä taikka siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla.

Perustuslakivaliokunnan mukaan kansainvälisen velvoitteen määräys kuuluu näiden perusteiden mukaan lainsäädännön alaan siitä riippumatta, onko määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomessa lailla säädetyin säännöksen kanssa (PeVL 11 ja 12/2000 vp).

Takaisinottosopimuksessa on useita määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan ja edellyttävät eduskunnan suostumusta.

Takaisinottosopimuksen I jakso (2 ja 3 artikla) sisältää määräykset osapuolten kansalaisten takaisinottamisesta. Sopimuksen 2 artiklassa määritellään sopimuksen soveltamisala osapuolen kansalaisen osalta. Sopimusmääräyksessä määritellään sopimuksen päätavoite eli osapuolen velvoite ottaa kansalaisensa takaisin. Artiklassa määritellään muun muassa asiakirjat, joiden perusteella henkilön voidaan todistaa tai hänen voidaan perustellusti olettaa olevan sopimusvaltion kansalainen. Suomen kansalaisuus voidaan todistaa voimassa olevalla passilla tai henkilökortilla. Passin myöntämisestä säädetään passilaissa ja henkilökortin myöntämisestä henkilökorttilaissa. Suomen kansalaista ei saa perustuslain 9 §:n 3 momentin mukaan estää saapumasta maahan, karkottaa maasta eikä vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu.

Sopimuksen 3 *artiklassa* määrätään, missä tilanteissa ja minkä ajanjakson aikana henkilöä on kuul-tava diplomaattisen edustuston tai konsuliedustuston toimesta hänen kansalaisuutensa selvittämi-seksi. Sopimusmääräys sisältää henkilöön kohdistuvan viranomaistoimen eli henkilön kuulemisen suorittamisen. Passilain 6 §:n 2 momentin mukaisesti ulkomailla oleva Suomen kansalainen voi hakea passia Suomen suurlähetystöstä tai lähetetyn virkamiehen johtamasta konsulaatista taikka sellaisesta muusta Suomen edustustosta, jossa palvelevan nimetyn Suomen kansalaisen ulkoasiain-ministeriö on oikeuttanut antamaan passeja. Passilain 6 §:n 2 momentin mukaisesti Suomen kansa-laisen on passia hakiessaan esitettävä tunnistamisasiakirjana voimassa oleva henkilöllisyyttä osoit-tava asiakirja.

Sopimuksen II jaksossa (4 ja 5 artikla) on määräykset kolmansien maiden kansalaisten ja kansalai-suudettomien henkilöiden takaisinottamisesta. Sopimuksen 4 *artiklassa* määritellään sopimuksen soveltamisala kolmansien maiden kansalaisten tai kansalaisuudettomien henkilöiden osalta. Sopi-musmääräyksessä määrätään sopijapuolen velvoite ottaa takaisin kolmannen maan kansalainen arti-klassa mainittujen edellytysten täytyessä. Perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Maahantulon edellytyksistä sääde-tään ulkomaalaislain 11 §:ssä, käännyttämisen perusteista ulkomaalaislain 148 §:ssä ja maasta kar-kottamisen perusteista ulkomaalaislain 149 §:ssä.

Sopimuksen 5 *artiklassa* määritellään, milloin 4 artiklassa määrättyä kolmansien maiden kansalais-ten takaisinottovelvollisuutta ei sopijapuolten kesken sovelleta. Artiklassa viitataan pakolaissopi-mukseen ja valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevaan yleissopimukseen. Suomi on ratifi-oinut molemmat sopimukset 10 päivänä lokakuuta 1968. Ne ovat tulleet Suomen osalta voimaan 8 päivänä tammikuuta 1969.

Sopimuksen III jakson 6 *artiklassa* määrätään takaisinottoopyyntöön liittyvistä käytännön menette-lyistä. *Artiklan 1 kappaleessa* määrätään arkaluontoisten tietojen luovuttamisesta eli siitä, milloin osapuoli toimittaa toiselle osapuolelle tiedot lääketieteellisen tai muun erityishoidon tai valvonnan tai ambulanssikuljetuksen tarpeesta. Sopimuksen 14 *artiklan* 4 kohdassa on tarkennettu, että henki-lötietojen käsittelyyn ja rekisteröityjen oikeuksiin sovelletaan kansallista tietosuojalainsäädäntöä. Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Henkilötietoja käsiteltäessä on noudatettava henkilötietolain 2 §:n 1 momentin mukaan henkilötietolakia, jollei muualla laissa toisin säädetä. Henkilötietolakia sovelletaan henkilötietojen automaattiseen käsittelyyn. Myös muuhun henkilötie-tojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia silloin, kun henkilötiedot muodostavat tai niiden on tarkoitus muodostaa henkilörekisteri tai sen osa. Tietojen luovuttamisesta poliisin ja rajavartiolaitoksen käytössä olevista rekistereistä säädetään näitä viranomaisia koskevassa erityislainsäädännös-sä. Tietojen luovuttamisesta ulkomaille säädetään nimenomaisissa säännöksissä.

Takaisinottoopyyntöön on 6 *artiklan* mukaan vastattava 20 työpäivän kuluessa pyynnön vastaanot-tamisesta. Määräaika voidaan pidentää viidellätoista työpäivällä. Ulkomaalainen voidaan maasta-poistamisen täytäntöönpanoa varten määrätä säilöön otettavaksi ulkomaalaislain 121 §:ssä säädetyin edellytyksin. Säilöön otettu ulkomaalainen on lain 123 §:n 2 momentin mukaan sijoitettava mah-dollisimman nopeasti säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettussa laissa (116/2002) tarkoitettuun säilöönottoyksikköön. Jos takaisinottosopimuksen mukaisen ta-kaisinottoopyynnön kohteena oleva henkilö on otettu ulkomaalaislain 121 §:n nojalla säilöön, saattaa säilössä oloaika pidentyä, jos takaisinottoopyyntöön vastaamisaikaa pidennetään. Ulkomaalaislain 124 §:ssä säädetään säilöön ottamisesta ilmoittamisesta ja tuomioistuinkäsittelyyn liittyvistä vaati-muksista.

Sopimuksen IV jakso (7-13 artikla) sisältää kauttakulkua koskevat määräykset. Sopimuksen 7 artiklassa määrätään se, milloin sopimusvaltio sallii kulun alueensa kautta, ja tapahtuuko kauttakulku saatettuna. Ulkomaalaislain 177 §:n mukaan poliisi tai rajatarkastusviranomainen voi pannessaan ulkomaalaisen maasta poistamista täytäntöön asettaa tarvittavan määrän saattajia. Saattajia voidaan asettaa silloin, jos liikennevälineen turvallisuus tai maasta poistamista koskevan päätöksen täytäntöönpano sitä edellyttää. Saattajia voidaan asettaa myös, jos ulkomaalainen poistuu vapaaehtoisesti ilman päätöstä maasta poistamisesta. Kuljetuksesta vastaava liikenteenharjoittaja voi esittää pyynnön saattajan asettamiseksi.

Sopimuksen 9 artiklassa määrätään se, miten kauttakulku saattajien kanssa toteutetaan sekä se, millöin vastuu kauttakuljetettavan henkilön valvonnasta siirtyy pyynnön vastaanottaneelle sopimusvaltiolle. Poliisin toiminnan yleisistä periaatteista säädetään poliisilain 2 §:ssä.

Sopimuksen 11 artiklassa edellytetään, että viranomaisia edustaviin saattajiin sovelletaan pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueella kyseisen osapuolen kansallista lainsäädäntöä. Rikoslain 16 luvun 20 § ja 40 luvun 12 § sisältävät soveltamisalasäännöksen, jonka mukaan ulkomainen virkamies rinnastetaan tietyin edellytyksin suomalaiseen virkamieheen.

Sopimuksen 12 artiklassa määritellään ne tilanteet, jolloin sopimusvaltio voi kieltää kauttakulun. Kauttakulku voidaan kieltää muun muassa, jos kolmannen maan kansalaista uhkaa kohdemaassa kuolemantuomio, kidutus tai muu epäinhimillinen kohtelu. Pakolaissopimuksen ja eräiden ihmisoikeussopimusten palauttamiskiellot on sisällytetty Suomen lainsäädäntöön. Perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Ulkomaalaislain 147 §:n mukaan ketään ei saa käännättää tai karkottaa alueelle, jolla hän voi joutua kuolemanrangaistuksen, kidutuksen, vainon tai muun ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kohteeksi, eikä alueelle, jolta hänet voitaisiin lähettää sellaiselle alueelle.

Sopimuksen V jakson 14 artiklassa on määräykset sopimuksen täytäntöönpanoon liittyvästä tietosuojasta. Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Henkilötietoja käsiteltäessä on noudatettava henkilötietolain 2 §:n 1 momentin mukaan henkilötietolakia, jollei muualla laissa toisin säädetä. Henkilötietolakia sovelletaan henkilötietojen automaattiseen käsittelyyn. Myös muuhun henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia silloin, kun henkilötiedot muodostavat tai niiden on tarkoitus muodostaa henkilörekisteri tai sen osa. Tietojen luovuttamisesta poliisin ja rajavartiolaitoksen käytössä olevista rekistereistä säädetään näitä viranomaisia koskevassa erityislainsäädännössä. Tietojen luovuttamisesta ulkomaille säädetään nimenomaisissa säännöksissä.

4.3 Käsittelyjärjestys

Laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden takaisinottamisesta Suomen ja Kosovon välillä tehtyyn sopimukseen ei voida katsoa sisältyvän sellaisia määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa ja 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Sopimus voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä äänten enemmistöllä ja ehdotus voimaansaattamislainsäädännön mukaisesti tavallisen lain säätämisyksessä.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että

Eduskunta hyväksyisi laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden takaisinottamisesta Suomen tasavallan ja Kosovon tasavallan välillä Pristinassa 29 päivänä marraskuuta 2011 tehdyn sopimuksen.

Koska sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

Kosovon kanssa laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden takaisinottamisesta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden takaisinottamisesta Suomen tasavallan ja Kosovon tasavallan välillä Pristinassa 29 päivänä marraskuuta 2011 tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Sopimuksen muiden määräysten voimaansaattamisesta ja tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Helsingissä xx päivänä xxxkuuta 20xx

Pääministeri

JYRKI KATAINEN

Sisäasiainministeri *Päivi Räsänen*

SOPIMUSTEKSTI

SUOMEN TASAVALLAN

JA

KOSOVON TASAVALLAN

VÄLINEN SOPIMUS LAITTOMASTI MAASSA

OLESKELEVIENTEN HENKILÖIDEN TAKAISINOTTAMISESTA

Suomen tasavalta

ja

Kosovon tasavalta,

jäljempänä osapuolet, jotka

haluavat edistää ja vahvistaa yhteistyötään

kansainvälisessä toiminnassa laittoman maahanmuuton torjumiseksi

kansainvälisten sopimusten

ja vastavuoroisuuden nojalla,

tunnustavat ihmisoikeuksien ja vapauksien noudattamisen välttämättömyyden ja korostavat, että tämä sopimus ei rajoita niiden oikeuksien ja velvollisuuksien soveltamista Suomen tasavaltaan ja Kosovon tasavaltaan, jotka johtuvat 10 päivänä joulukuuta 1948 annetusta ihmisoikeuksien yleismaailmallisesta julistuksesta ja kansainvälisestä oikeudesta, erityisesti 4 päivänä marraskuuta 1950 annetusta ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevasta eurooppalaisesta yleissopimuksesta, 28 päivänä heinäkuuta 1951 annetusta pakolaisten asemaa koskevasta sopimuksesta ja siihen liittyvästä 31 päivänä tammikuuta 1967 annetusta pöytäkirjasta, 16 päivänä joulukuuta 1966 annetusta kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevasta kansainvälisestä yleissopimuksesta ja kansainvälisistä luovuttamista koskevista asiakirjoista,

ovat sopineet seuraavasta:

MÄÄRITELMÄT

1 ARTIKLA

Tässä sopimuksessa tarkoitetaan:

- a) 'takaisinotolla' pyynnön esittävän osapuolen alueelle laittomasti tulleiden tai siellä laittomasti olevien tai asuvien henkilöiden (pyynnön vastaanottavan osapuolen kansalaisten, kolmansien maiden kansalaisten tai kansalaisuudettomien henkilöiden) siirtämistä pyynnön esittävän osapuolen alueelta ja vastaanottamista pyynnön vastaanottavan osapuolen alueelle tämän sopimuksen määräysten mukaisesti;
- b) 'Suomen tasavallan kansalaisella' henkilöä, jolla on Suomen tasavallan lainsäädännön mukainen Suomen tasavallan kansalaisuus;
- c) 'Kosovon tasavallan kansalaisella' henkilöä, jolla on Kosovon tasavallan lainsäädännön mukainen Kosovon tasavallan kansalaisuus;

- d) 'kolmannen maan kansalaisella' henkilöä, jolla on jonkin muun valtion kuin Suomen tasavallan tai Kosovon tasavallan kansalaisuus;
- e) 'kansalaisuudettomalla henkilöllä' henkilöä, jolla ei ole Suomen tasavallan tai Kosovon tasavallan kansalaisuutta ja joka ei voi osoittaa olevansa minkään muun valtion kansalainen;
- f) 'oleskeluluvalla' minkä tahansa tyyppistä Suomen tasavallan tai Kosovon tasavallan myöntämää virallista lupa-asiakirjaa, joka oikeuttaa sen haltijan oleskelemaan Suomen tasavallan tai Kosovon tasavallan alueella. Ilmaisulla ei tarkoiteta määräaikaista lupaa oleskella asianomaisten valtioiden alueella turvapaikkahakemusta tai oleskelulupahakemusta käsiteltäessä;
- g) 'viisumilla' Suomen tasavallan tai Kosovon tasavallan myöntämää lupaa tai tekemää päätöstä, joka vaaditaan maahantuloon Suomen tasavallan tai Kosovon tasavallan alueelle tai näiden kauttakulkua varten. Ilmaisulla ei tarkoiteta lentokentän kauttakulkuviisumia.
- h) 'pyynnön esittävällä osapuolella' osapuolta, joka on tämän sopimuksen I tai II jakson mukaisen takaisinottopyynnön tai IV jakson mukaisen kauttakulkupyynnön esittäjä;
- i) 'pyynnön vastaanottavalla osapuolella' osapuolta, jolle tämän sopimuksen I tai II jakson mukainen takaisinotto pyyntö tai IV jakson mukainen kauttakulkupyyntö osoitetaan;
- j) 'toimivaltaisella viranomaisella' Suomen tasavallan tai Kosovon tasavallan kansallista viranomaista, joka vastaa tämän sopimuksen täytäntöönpanosta tämän sopimuksen 15 artiklan 1 kappaleen mukaisesti;
- k) 'kauttakululla' kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön kulkua pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueen kautta tämän matkustaessa pyynnön esittäneen osapuolen alueelta kohdemaahan.

I jakso

OSAPUOLTEN KANSALAISTEN TAKAISINOTTO

2 ARTIKLA

- 1) Kumpikin osapuoli ottaa toisen osapuolen pyynnöstä ja ilman muodollisuuksia alueelleen henkilön, joka ei täytä tai ei enää täytä pyynnön esittävän osapuolen alueella sovellettavia maahan-tulon, oleskelun tai asumisen edellytyksiä, edellyttäen, että voidaan todistaa tai perustellusti olettaa, että henkilöllä on pyynnön vastaanottaneen osapuolen kansalaisuus.
- 2) Tämän artiklan 1 kappaletta sovelletaan, jos kansalaisuus todistetaan tai voidaan perustellusti olettaa alla lueteltujen asiakirjojen perusteella.

2.1 Henkilön kansalaisuus voidaan todistaa seuraavien voimassa olevien asiakirjojen avulla:

Suomen tasavalta:

- passi;
- poliisiviranomaisten antama henkilökortti.

Kosovon tasavalta:

- passi;
- henkilökortti;
- kansalaisuustodistus;
- syntymätodistus.

2.2 Henkilön kansalaisuus voidaan perustellusti olettaa seuraavien asiakirjojen perusteella:

- jokin kappaleessa 2.1 luetelluista asiakirjoista, jonka voimassaolo on päättynyt;
- pyynnön vastaanottaneen osapuolen viranomaisten myöntämä asiakirja, jonka perusteella asianomaisen henkilön henkilöllisyys voidaan perustellusti olettaa (esimerkiksi ajokortti, merimieskirja, sotilaspassi tai jokin muu puolustusvoimien myöntämä asiakirja);
- matkustusasiakirja tai henkilökortti, jonka on myöntänyt Yhdistyneiden Kansakuntien väliaikainen hallinto Kosovossa (UNMIK);
- UNMIK:n myöntämä syntymätodistus;
- todistus ilmoittautumisesta konsuliedustustoon tai ote väestörekisteristä;
- pyynnön vastaanottaneen osapuolen toimivaltaisen viranomaisen myöntämä muu asiakirja;
- valokopio tässä artikkelissa mainitusta asiakirjasta;
- hallinto- tai oikeusviranomaisen asianmukaisesti tallentamat tiedot kyseisestä henkilöstä;
- toimivaltaisen kansallisen viranomaisen asianmukaisesti tallentamat vilpittömässä mielessä toimivien todistajien lausunnot;
- asianomaisen henkilön kielitaito tämän käyttämässä kielessä;

- jokin muu asiakirja tai tieto (valokuva, sähköinen tai biometrinen), jonka pyynnön vastaanottanut osapuoli hyväksyy.
- 3) Pynnön esittänyt osapuoli ottaa takaisin pynnön vastaanottaneen osapuolen takaisin ottaman henkilön, jos kolmen (3) kuukauden kuluessa kyseisen henkilön siirrosta osoittautuu todeksi, että tässä artiklassa määrätty vaatimukset eivät täyty.

3 ARTIKLA

- 1) Jos kansalaisuus on perustellusti oletettu 2 artiklan 2.2 kappaleen mukaisesti, pynnön vastaanottaneen osapuolen diplomaattinen edustusto tai konsuliedustusto myöntää viipymättä tarvittavan matkustusasiakirjan kyseessä olevan henkilön palauttamista varten.
- 2) Jos esitettyjä asiakirjoja tai todisteita, joiden perusteella kansalaisuus on tarkoitus perustellusti olettaa, ei hyväksytä tai niitä ei ole saatavilla, pynnön vastaanottaneen osapuolen diplomaattinen edustusto tai konsuliedustusto toimittaa asianomaisen henkilön kuulemisen mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kymmenen (10) työpäivän kuluessa pynnön vastaanottamisesta. Kuulemisen järjestää pynnön esittänyt osapuoli pynnön vastaanottaneen osapuolen diplomaattisen edustuston tai konsuliedustuston avustuksella.
- 3) Jos kuulemisen perusteella voidaan osoittaa, että asianomainen henkilö on pynnön vastaanottaneen osapuolen kansalainen, diplomaattinen edustusto tai konsuliedustusto myöntää viiden (5) työpäivän kuluessa pynnön esittäneen osapuolen pynnöstä tarvittavan matkustusasiakirjan asianomaisen henkilön palauttamista varten.

II jakso

KOLMANSIEN MAIDEN KANSALAISTEN JA KANSALAIKUDETTOMIEN HENKILÖIDEN TAKAISINOTTO

4 ARTIKLA

- 1) Kumpikin osapuoli ottaa toisen osapuolen pynnöstä ja ilman muodollisuuksia takaisin alueelleen kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön, joka ei tai ei enää täytä ehtoja, jotka koskevat maahantuloa tai oleskelua pynnön esittäneen osapuolen alueella, jos todistetaan tai voidaan perustellusti olettaa, että kyseinen henkilö on tullut pynnön esittäneen osapuolen alueelle oleskeltuaan tai asuttuaan pynnön vastaanottaneen osapuolen alueella tai kuljettuaan sen kautta kahdentoista (12) kuukauden aikana välittömästi ennen sitä ajankohtaa, jona pynnön esittäneen osapuolen viranomaiset havaitsivat asianomaisen henkilön laittoman maahantulon tai oleskelun.
- 2) Tämän artiklan 1 kappaletta sovelletaan, jos kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön tulo pynnön vastaanottaneen osapuolen alueelle tai oleskelu siellä voidaan todistaa tai perustellusti olettaa jäljempänä mainitun asiakirjan tai todisteen perusteella.

- 2.1 Kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön tulo pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueelle tai oleskelu siellä voidaan todistaa jonkin alla luetellun todisteen perusteella:
- aidoissa, väärennetyissä tai väärissä matkustusasiakirjoissa tai henkilöllisyystodistuksissa olevat maahantulo- tai maastapoistumisleimat tai vastaavat merkinnät;
 - oleskelulupa, jonka voimassaolo on päättynyt enintään kolme (3) kuukautta aiemmin;
 - viisumi, jonka voimassaolo on päättynyt enintään kolme (3) kuukautta aiemmin;
 - henkilökohtainen matkalippu.
- 2.2 Kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön tulo pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueelle tai oleskelu siellä voidaan perustellusti olettaa erityisesti jonkin alla luetellun asiakirjan tai merkinnän perusteella;
- oleskelulupa, jonka voimassaolo on päättynyt yli kolme (3) kuukautta aiemmin;
 - pyynnön vastaanottaneen osapuolen toimivaltaisen viranomaisen myöntämä asiakirja, jonka perusteella asianomaisen henkilön henkilöllisyys voidaan perustellusti olettaa, kuten ajokortti, merimieskirja tai ampuma-aselupa;
 - valokopio tässä artiklassa mainitusta asiakirjasta;
 - asianomaisen henkilön sormenjäljet, jotka pyynnön vastaanottanut osapuoli on aiemmin ottanut;
 - pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueella rekisteröidyn ajoneuvon käyttöön liittyvät asiakirjat;
 - matkaliput;
 - lääkärin, hammaslääkärin tai vastaavan ajanvarauskortit;
 - tositteet valuutanvaihdosta;
 - julkisten tai yksityisten laitosten kulkulupakortit;
 - tositteet hotellilaskun, lääkärinlaskun tai muiden palvelujen maksamisesta;
 - ostokuitit;
 - kirjeet, jotka asianomainen henkilö on kirjoittanut oleskellessaan pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueella;
 - valtion virkamiesten tai muiden henkilöiden lausunnot;

- kansainvälisten viranomaisten tai kansalaisjärjestön antama henkilön henkilöllisyyteen ja/tai oleskeluun liittyvä tieto;
- asianomaisen henkilön antamat johdonmukaiset ja riittävän täsmälliset selvitykset, joiden sisältämät tiedot ovat puolueettomasti todennettavissa ja pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen tarkistettavissa;
- todennettavissa olevat tiedot, jotka osoittavat, että asianomainen henkilö on käyttänyt matkatoimiston tai kuljetusliikkeen palveluja;
- jokin muu asiakirja tai tieto, jonka pyynnön vastaanottanut osapuoli hyväksyy.

3) Kosovo ottaa myös Suomen hakemuksesta takaisin entisen Jugoslavian liittotasavallan entiset kansalaiset, jotka eivät ole saaneet muuta kansalaisuutta ja joiden syntymäpaikka ja vakinainen asuinpaikka olivat 1 päivänä tammikuuta 1998 Kosovon alueella, edellyttäen, että Kosovon viranomaiset voivat vahvistaa jälkimmäisen tiedon sinä ajankohtana, jolloin takaisinottopyyntö esitetään.

4) Tämän artiklan 3 kappaletta sovelletaan, jos henkilön tulo Suomen alueelle tai hänen oleskelunsa Suomessa voidaan todistaa jollakin seuraavista todisteista, jos asiakirjat on myönnetty ennen kesäkuun 10 päivää 1999:

- Entisen Jugoslavian liittotasavallan Kosovon alueella myöntämät syntymätodistukset tai niiden valokopiot;
- Kosovon tai entisen Jugoslavian liittotasavallan myöntämät julkiset asiakirjat tai niiden valokopiot, joissa todetaan tämän artiklan 3 kappaleessa vaaditut syntymäpaikka ja/tai vakinainen asuinpaikka.

Tämän artiklan 3 kappaletta sovelletaan, jos tällaisten henkilöiden tulo Suomen alueelle tai heidän oleskelunsa siellä voidaan perustellusti olettaa seuraavassa lueteltujen asiakirjojen näytön perusteella, jos asiakirjat on myönnetty ennen kesäkuun 10 päivää 1999:

- muut asiakirjat tai todistukset tai niiden valokopiot, jotka osoittavat syntymäpaikaksi Kosovon alueen;
- asianomaisen henkilön oikeudenkäynnin tai hallinnollisen asian käsittelyn yhteydessä antama lausunto.

5) Kumpikin osapuoli ottaa toisen osapuolen pyynnöstä ja ilman muodollisuuksia takaisin kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön, joka ei tai ei enää täytä ehtoja, jotka koskevat maahantuloa tai oleskelua pyynnön esittäneen osapuolen alueella, jos asianomaisella henkilöllä on pyynnön vastaanottaneen osapuolen myöntämä voimassaoleva viisumi tai oleskelulupa.

- 6) Pyynnön esittänyt osapuoli ottaa takaisin pyynnön vastaanottaneen osapuolen takaisinottaman henkilön, jos kolmen (3) kuukauden kuluessa kyseisen henkilön siirrosta osoittautuu todeksi, että tässä artiklassa määrätyt ehdot eivät täyty.

5 ARTIKLA

Tämän sopimuksen 4 artiklassa määrättyä takaisinottovelvollisuutta ei sovelleta:

- kolmannen maan kansalaiseen tai kansalaisuudettomaan henkilöön, jolla on pyynnön esittäneen osapuolen myöntämä viisumi tai oleskelulupa, paitsi siinä tapauksessa, että henkilöllä on pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen myöntämä voimassa oleva viisumi tai oleskelulupa, jonka voimassaolo päättyy myöhemmin;
- kolmannen maan kansalaiseen tai kansalaisuudettomaan henkilöön tai henkilöön, jonka pyynnön esittänyt osapuoli on tunnustanut pakolaiseksi 28 päivänä heinäkuuta 1951 tehdyn pakolaisien oikeusasemaa koskevan Geneven yleissopimuksen mukaisesti, sellaisena kuin se on muutettuna 31 päivänä tammikuuta 1967 tehdyllä New Yorkin pöytäkirjalla, tai valtiottomaksi henkilöksi 28 päivänä syyskuuta 1954 tehdyn valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan New Yorkin yleissopimuksen mukaisesti;
- kolmannen maan kansalaiseen tai kansalaisuudettomaan henkilöön, joka on ainoastaan kulkenut pyynnön vastaanottaneen osapuolen kansainvälisen lentoaseman kautta.

III jakso

TAKAISINOTTOMENETTELY

6 ARTIKLA

- 1) Takaisinottopyyntö esitetään kirjallisesti. Pyyntöön sisällytettävistä tiedoista ja pyynnön esittämistavoista sovitaan 15 artiklan 2 kappaleen mukaisesti.
 - Pynnön esittävä osapuoli toimittaa tiedot lääketieteellisen tai muun erityishoidon, valvonnan tai ambulanssikuljetuksen tarpeesta, jos asianomainen henkilö tarvitsee sairaanhoitoa ja tämä on henkilön oman edun mukaista.
 - Jos poliisi saattaa asianomaisen henkilön, on noudatettava 9 artiklassa säädettyjä menettelyjä.
- 2) Takaisinottopyyntö on esitettävä pyynnön vastaanottavan osapuolen toimivaltaiselle viranomaiselle kahdentoista (12) kuukauden kuluessa siitä, kun pyynnön esittävän osapuolen viranomaiset havaitsivat asianomaisen henkilön laittoman maahantulon tai maassa oleskelun.
- 3) Pynnön vastaanottanut osapuoli vastaa takaisinottopyyntöön mahdollisimman nopeasti, kuitenkin viimeistään kahdenkymmenen (20) työpäivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta. Tätä määräaikaa voidaan pidentää viidellatoista (15) työpäivällä 3 artiklan 2 kappaleen mukaisesti tapauksessa. Takaisinottopyynnön epääminen on perusteltava kirjallisesti.

Edellä tarkoitettujen määräaikojen umpeutuessa takaisinotto katsotaan hyväksytyksi.

- 4) Takaisinotto on suoritettava kolmenkymmenen (30) työpäivän kuluessa takaisinoton hyväksymisestä. Tätä määräaikaa voidaan pidentää tosiasiallisten tai oikeudellisten esteiden vuoksi 60 työpäivään.
- 5) Jos takaisinotolle on tosiasiallisia tai laillisia esteitä, määräaikaa jatketaan pyynnöstä siihen asti, että esteet poistuvat.
- 6) Takaisinottopyynnön kohteena olevaa henkilöä ei saa luovuttaa ennen kuin pyynnön vastaanottanut osapuoli on hyväksynyt takaisinoton ja pyynnön esittänyt osapuoli on saanut tästä ilmoituksen.
- 7) Pynnön esittänyt osapuoli vastaa henkilön takaisinotosta aiheutuvista kustannuksista sekä 2 artiklan 3 kappaleen ja 4 artiklan 6 kappaleen mukaisista takaisinoton aiheuttamista kuluista pyynnön vastaanottaneen osapuolen rajalle asti.

IV jakso

KAUTTAKULKU

7 ARTIKLA

- 1) Kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen pyynnöstä sellaisen kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön kauttakulun alueensa läpi, jonka pyynnön esittänyt osapuoli on poistanut maasta tai jolta pyynnön esittänyt osapuoli on evännyt maahantulon. Kauttakulku tapahtuu lentoteitse.
- 2) Pynnön esittänyt osapuoli vastaa täysimääräisesti kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön matkasta kohdemaahan ja ottaa kyseisen henkilön takaisin, jos matkanteeko jostain syystä keskeytyy tai henkilöltä evätään tulo kohdemaahan.
- 3) Pynnön esittänyt osapuoli ilmoittaa pyynnön vastaanottaneelle osapuolelle, onko kauttakulkevalla henkilöllä oltava saattajia. Pynnön vastaanottanut osapuoli voi
 - järjestää saattamisen itse, jolloin pyynnön esittänyt osapuoli korvaa tästä aiheutuvat kustannukset;
 - järjestää saattamisen yhteistyössä pyynnön esittäneen osapuolen kanssa; tai
 - valtuuttaa pyynnön esittäneen osapuolen järjestämään saattamisen omalla alueellaan.

8 ARTIKLA

Pyyntö, joka koskee kauttakulkulupaa henkilön maasta poistamisen tai maahantulon epäämisen vuoksi, toimitetaan suoraan toimivaltaiselta viranomaiselta toiselle 15 artiklan 2 kappaleen mukaisesti sovittavien ehtojen mukaisesti.

9 ARTIKLA

- 1) Jos kauttakulku tapahtuu poliisin saattamana, pyynnön esittäneen osapuolen järjestämät saattajat ovat siviiliasuissa ja aseistamattomia ja heillä on kauttakulkulupa mukanaan.
- 2) Pynnön esittäneen osapuolen järjestämien saattajien, jotka toteuttavat tämän sopimuksen mukaisesti kauttakulun pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueella, on milloin tahansa voitava todistaa henkilöllisyytensä, tehtävänsä luonne sekä virka-asemansa pyynnön vastaanottaneen osapuolen myöntämää kauttakulkulupaa näyttämällä.
- 3) Saattajat vastaavat kauttakulun aikana kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön valvonnasta ja varmistavat, että kyseinen henkilö nousee lentokoneeseen. Osapuolet myöntävät niille toisen osapuolen viranomaisia edustaville saattajille, jotka toteuttavat tämän sopimuksen mukaisia tehtäviään, samanlaisen suojan ja tuen kuin ne myöntäisivät omille virkamiehilleen. Saattajat toteuttavat tehtävänsä pyynnön vastaanottaneen osapuolen toimivaltaisten viranomaisten määräysvallassa.
- 4) Pynnön vastaanottanut osapuoli voi tarvittaessa ottaa vastuulleen kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön valvonnan sekä sen varmistamisen, että tämä nousee lentokoneeseen.
- 5) Pynnön esittäneen osapuolen on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kolmannen maan kansalainen tai kansalaisuudeton henkilö kulkee mahdollisimman nopeasti pyynnön vastaanottaneen osapuolen lentoaseman läpi.
- 6) Osapuolet vaihtavat keskenään kaikki hallussaan olevat tiedot kaikista kauttakulkuun liittyvistä tapahtumista.

10 ARTIKLA

Jos maasta poistettua henkilöä tai henkilöä, jonka maahantulo on evätty, ei kauttakulun yhteydessä päästetä lentokoneeseen tai lentokoneeseen nouseminen ei ole mahdollista, pyynnön esittänyt osapuoli ottaa kyseisen henkilön takaisin välittömästi ensimmäisellä käytettävissä olevalla lennolla.

11 ARTIKLA

Saattajiin sovelletaan pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueella kyseisen osapuolen kansallista lainsäädäntöä.

12 ARTIKLA

Maasta poistamisesta tai maahantulon epäämisestä johtuva kauttakulku voidaan kieltää erityisesti seuraavissa tapauksissa:

1. kolmannen maan kansalaista tai kansalaisuudetonta henkilöä uhkaa kohdemaassa kuolemantuomio, kidutus tai jokin muu epäinhimillinen tai halventava kohtelu tai rangaistus tai joutuminen vainotuksi rodun, uskonnon, kansalaisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen perusteella;
2. kolmannen maan kansalainen tai kansalaisuudeton henkilö muodostaa uhkan pyynnön vastaanottaneen osapuolen kansalliselle turvallisuudelle, yleiselle järjestykselle tai kansanterveydelle.

13 ARTIKLA

Pyynnön esittänyt osapuoli vastaa kauttakulkukustannuksista kohdemaan rajalle asti sekä henkilön mahdollisesta palauttamisesta johtuvista kustannuksista.

V jakso

Tietosuoja

14 ARTIKLA

- 1) Tämän sopimuksen täytäntöönpano edellyttää henkilötietojen välittämistä palauttamisen yhteydessä. Välitetyt tiedot voivat koskea vain seuraavia asioita:
 - takaisinotettavan henkilön ja tarvittaessa tämän perheenjäsenten henkilötiedot (sukunimi, etunimi, isän nimi, aikaisemmat nimet, kutsuma-, sala- tai peitenimet, syntymäaika ja -paikka, sukupuoli sekä nykyinen ja mahdollinen aiempi kansalaisuus);
 - henkilökortti tai passi;
 - muut sellaiset tiedot, joita tarvitaan palautettavan henkilön tunnistamisessa;
 - pysähdykset ja kulkureitit; sekä
 - tiedot lääketieteellisen tai muun erityishoidon tai valvonnan tai ambulanssikuljetuksen tarpeesta, jos asianomainen henkilö tarvitsee sairaanhoitoa ja tämä on henkilön oman edun mukaista.
- 2) Henkilötietoja voivat käsitellä ainoastaan tämän sopimuksen täytäntöönpanosta vastaavat toimivaltaiset viranomaiset vain tähän sopimukseen liittyvissä tarkoituksissa. Tiedot välittävä osapuoli varmistaa, että tiedot ovat virheettömiä ja tarpeellisia eivätkä ylitä sen tarkoituksen vaatimuksia, jota varten ne välitetään. Tiedot vastaanottaneelle osapuolelle ilmoitetaan välittömästi, jos tiedot ovat virheellisiä tai ne on välitetty laittomasti, ja tämä korjaa tai tuhoaa tiedot. Tiedot välittävän osapuolen on annettava kirjallinen suostumuksensa ennen kuin tietoja voi välittää muille tahoille. Henkilötiedot voidaan säilyttää vain niin kauan kuin on tarpeen sen tarkoituksen toteuttamiseksi, jota varten tiedot on välitetty.

- 3) Kumpikin osapuoli tiedottaa pyynnöstä toiselle osapuolelle tietojen käytöstä ja käytön yhteydessä saaduista tuloksista.
- 4) Kummankin osapuolen kansallista tietosuojalainsäädäntöä sovelletaan henkilötietojen käsittelyyn ja rekisteröityjen oikeuksiin. Kansalliset tietosuojaviranomaiset valvovat henkilötietojen käsittelyä kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

VI jakso

YLEISET MÄÄRÄYKSET JA LOPPPUMÄÄRÄYKSET

15 ARTIKLA

- 1) Osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät tarvittaessa yhteistyötä ja konsultoivat toisiaan tämän sopimuksen täytäntöönpanossa ja soveltamisessa.
- 2) Osapuolten toimivaltaiset viranomaiset voivat toimivaltuuksiensa rajoissa sopia tämän sopimuksen täytäntöönpanoa koskevista kysymyksistä.
- 2) Osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät tiivistä yhteistyötä korvausvaatimusten käsittelyn yksinkertaistamiseksi. Osapuolet vaihtavat keskenään etenkin kaikki hallussaan olevat tiedot vahinkotapauksista tämän artiklan mukaisesti.
- 3) Toimivaltainen viranomainen voi pyytää kokouksen kutsumista koolle jonkin tämän sopimuksen täytäntöönpanoon ja soveltamiseen liittyvän kysymyksen ratkaisemiseksi.

16 ARTIKLA

- 1) Osapuolet ilmoittavat toisilleen diplomaattiteitse kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa sopimuksen allekirjoittamisesta tämän sopimuksen täytäntöönpanosta vastaavien toimivaltaisten viranomaisten tiedot.
- 2) Osapuolet ilmoittavat välittömästi toisilleen diplomaattiteitse kaikista tämän artiklan 1 kappaleessa mainituissa tiedoissa tapahtuvista muutoksista.

17 ARTIKLA

- 1) Tämä sopimus ei vaikuta sellaisiin osapuolten velvollisuuksiin, jotka perustuvat seuraaviin sopimuksiin:
 - 28 päivänä heinäkuuta 1951 tehty pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus sellaisena kuin se on muutettuna 31 päivänä tammikuuta 1967 tehdyllä New Yorkin pöytäkirjalla;
 - 4 päivänä marraskuuta 1950 tehty Eurooppalainen yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi;

- 10 päivänä joulukuuta 1984 tehty kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus;
 - osapuolten ratifioimat sopimukset ihmisoikeuksien suojelemiseksi;
 - kansainväliset sopimukset turvapaikkahakemusten käsittelystä vastuussa olevien valtioiden määrittämiseksi;
 - kansainväliset sopimukset rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta ja kauttakulusta;
 - monenkeskiset kansainväliset yleissopimukset ja sopimukset ulkomaan kansalaisten takaisinotosta.
- 2) Mikään tässä sopimuksessa ei estä henkilön palauttamista muiden muodollisten tai epävirallisten järjestelyjen puitteissa.

18 ARTIKLA

- 1) Tämä sopimus tulee voimaan kolmenkymmenen (30) päivän kuluttua siitä päivästä, jona on vastaanotettu jälkimmäinen niistä ilmoituksista, joilla osapuolet ilmoittavat toisilleen diplomaattiteitse, että sopimuksen voimaantulon edellyttämät valtionsisäiset toimenpiteet on saatettu päätökseen.
- 2) Tämä sopimus on voimassa toistaiseksi. Kumpikin osapuoli voi irtisanoa tämän sopimuksen milloin tahansa ilmoittamalla siitä kirjallisesti diplomaattiteitse kolme (3) kuukautta aiemmin.

19 ARTIKLA

- 1) Kumpikin osapuoli voi keskeyttää tämän sopimuksen soveltamisen 1 artiklaa lukuun ottamatta, jos jokin tärkeä syy kuten kansallisen turvallisuuden, yleisen järjestyksen tai kansanterveyden suojaaminen edellyttää sitä. Keskeyttämisestä on ilmoitettava toiselle osapuolelle välittömästi diplomaattiteitse. Osapuolet ilmoittavat toisilleen viipymättä diplomaattiteitse tällaisten toimenpiteiden peruuttamisesta.
- 2) Keskeyttäminen tulee voimaan toisen sopimuspuolen tekemän ilmoituksen vastaanottamista seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä.

Tehty Pristinassa 29 päivänä marraskuuta 2011 kahtena alkuperäiskappaleena suomen, albanian, serbian ja englannin kielellä, kaikkien tekstien ollessa yhtä todistusvoimaiset. Sopimusta koskevien tulkintojen poiketessa toisistaan englanninkielinen teksti on ratkaiseva.

Suomen tasavallan puolesta

Kosovon tasavallan puolesta

